

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«Παγκόσμιες Προκλήσεις και Συστήματα Αναλύσεων»

Η ανάλυση των κινδύνων από τις στρατηγικές της τρομοκρατίας

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία Ειδίκευσης
«Διοικητική της διακινδύνευσης στην παγκόσμια πολιτική»

Ελευθέριος Αδαμόπουλος

Τριμελής επιτροπή:
Δρ. Μαρίνα Ελευθεριάδου (ε)
Δρ. Παναγιώτης Χουντάλας
Αναπ. Καθ. Ευστάθιος Φακιολάς

Τελική έκδοση

Κόρινθος, 2023

UNIVERSITY OF THE PELOPONNESE
SCHOOL OF SOCIAL & POLITICAL SCIENCES
DEPARTMENT OF POLITICAL SCIENCE & INTERNATIONAL RELATIONS

MASTER'S PROGRAMME IN
"GLOBAL RISKS AND ANALYTICS"

The analysis of risks from terrorism strategies

*Master's dissertation specializing in
"Risk management in global politics"*

Eleftherios Adamopoulos

Committee:

Dr. Marina Eleftheriadou (s)
Dr. Panagiotis Chountalas
Assoc. Prof. Efstathios Fakiolas

Final version

Corinth, Greece, 2023

Abstract

The purpose of this thesis is the study of terrorist activity and the analysis of the risks from its implementation in order to determine which is the most dangerous strategy of terrorist groups. After analyzing the theoretical background of terrorism, specific case studies justifying terrorist tactics will be presented to identify the broader implications that states may face. Then by using risk tools (Risk Matrix, Event Tree Analysis) the possible risks from the successful terrorist action will be compared in order to analyze the possible outcomes from the states, in which case to determine which strategy has the greatest impact on all sectors. The findings of this study ultimately show that all terrorist strategies extend to a broad but common range of action that can be countered without catastrophic consequences as long as terrorist targets are identified in time. Terrorist organizations as presented in the international literature, seek to change the status quo and to cause effects in the areas of the economy, human life as well as the psychological effect on society. After the risk assessment procedures, it was found that the provocation strategy involves risks that need to be addressed immediately and concern the areas of security, the economy and the integrity of democracy. With appropriate measures regarding the legitimate use of force by states and the use of intelligence services, there is room to counter the escalation of terrorism without causing dangerous situations for human security.

Keywords: Terrorism, provocation, human security, impacts

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η μελέτη της τρομοκρατικής δράσης και η ανάλυση των κινδύνων από την εφαρμογή της ώστε να καθοριστεί ποια αποτελεί την επικινδυνότερη στρατηγική των τρομοκρατικών ομάδων. Αφού πραγματοποιηθεί η ανάλυση του θεωρητικού υπόβαθρου της τρομοκρατίας, θα παρουσιαστούν συγκεκριμένες περιπτώσιολογικές μελέτες που επιβεβαιώνουν τις τρομοκρατικές τακτικές ώστε να προσδιοριστούν οι ευρύτερες επιπτώσεις που δύναται να αντιμετωπίσουν τα κράτη. Στη συνέχεια με την χρήση εργαλείων διακινδύνευσης (Risk Matrix, Event Tree Analysis) θα γίνει η σύγκριση των πιθανών κινδύνων από την επιτυχημένη τρομοκρατική δράση ώστε να αναλυθούν οι πιθανές εκβάσεις για τα κράτη, οπότε και να προσδιοριστεί ποια στρατηγική έχει τον μεγαλύτερο αντίκτυπο σε όλους τους τομείς. Τα ευρήματα αυτής της μελέτης δείχνουν εν τέλει ότι όλες οι στρατηγικές των τρομοκρατών εκτείνονται σε ένα ευρύ αλλά κοινό φάσμα δράσης που μπορεί να αντιμετωπιστεί χωρίς καταστροφικές συνέπειες, αρκεί να εντοπισθούν εγκαίρως οι στόχοι των τρομοκρατών. Οι τρομοκρατικές οργανώσεις όπως παρουσιάζεται στη διεθνή βιβλιογραφία επιδιώκουν την αλλαγή του status quo, την πρόκληση πλήγματος στους τομείς της οικονομίας, της ανθρώπινης ζωής καθώς και την ψυχολογική επίδραση για την κοινωνία. Μετά τις διαδικασίες διακινδύνευσης διαπιστώθηκε πως η στρατηγική της πρόκλησης αποτελεί την επικινδυνότερη στρατηγική καθώς εμπεριέχει κινδύνους που χρήζουν άμεσης αντιμετώπισης και αφορούν τους τομείς της ασφάλειας, της οικονομίας και της ακεραιότητας της δημοκρατίας. Με τα κατάλληλα μέτρα που αφορούν την θεμιτή χρήση της βίας από τα κράτη και την αξιοποίηση των υπηρεσιών πληροφοριών, υπάρχει περιθώριο να αντιμετωπιστεί η κλιμάκωση της τρομοκρατίας χωρίς να προκληθούν επικίνδυνες καταστάσεις για την ανθρώπινη ασφάλεια.

Όροι κλειδιά: Τρομοκρατία, πρόκληση, ανθρώπινη ασφάλεια, αντίκτυπος

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση των σπουδών μου στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, στο τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων, στο Πρόγραμμα «Παγκόσμιες Προκλήσεις και Συστήματα Αναλύσεων», θα ήθελα να ευχαριστήσω όσους συνέβαλαν στην επίτευξη της προσπάθειάς μου. Αποδίδω τις θερμές μου ευχαριστίες στην εξαιρετική επιβλέπουσα της εργασίας μου, Δρ. Μαρίνα Ελευθεριάδου που με καθοδήγησε κατά την εκπόνηση της διπλωματικής, όποια στιγμή και αν της ζητήθηκε. Επίσης πολλά ευχαριστώ στους καθηγητές που με δίδαξαν καθ' όλη τη διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους καθώς και στο διοικητικό προσωπικό που με υποστήριξε με επιμέλεια όποτε υπήρξε ανάγκη. Τέλος, ευχαριστώ την οικογένειά μου για την υποστήριξη τους σε όλους τους τομείς, ώστε να είμαι σε θέση να ανταπεξέλθω στις ιδιαίτερες απαιτήσεις του μεταπτυχιακού προγράμματος.

Περιεχόμενα

ABSTRACT.....	I
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	II
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	III
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	IV
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	VI
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ	VII
1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
2 ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ	3
2.1 ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ.....	3
2.2 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ	4
2.2.1 Στρατηγική της φθοράς.....	5
2.2.2 Στρατηγική του εκφοβισμού.....	7
2.2.3 Στρατηγική της πρόκλησης.....	8
2.2.4 Στρατηγική της εμπόδισης.....	9
2.2.5 Στρατηγική της πλειοδοσίας.....	10
3 ΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ.....	15
3.1 ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΠΟΥ ΥΦΙΣΤΑΝΤΑΙ ΣΕ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΠΤΥΧΕΣ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ.....	15
3.2 ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΠΟΥ ΑΠΟΡΡΕΟΥΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ	17
3.2.1 Κίνδυνοι από την στρατηγική της φθοράς	17
3.2.2 Κίνδυνοι από την στρατηγική του εκφοβισμού	19
3.2.3 Κίνδυνοι από τη στρατηγική της πρόκλησης.....	20
4 ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΡΡΕΟΝΤΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ.....	22
4.1 ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΔΙΑΚΙΝΔΥΝΕΥΣΗΣ.....	22
4.2 ΜΗΤΡΑ ΚΙΝΔΥΝΩΝ.....	23
4.2.1 Αξιολόγηση κινδύνων από έναν πόλεμο φθοράς	23
4.2.2 Αξιολόγηση κινδύνων στρατηγικής του εκφοβισμού.....	25

4.2.3	Αξιολόγηση κινδύνων στρατηγικής του εκφοβισμού.....	27
4.3	ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ.....	28
4.4	ΔΕΝΔΡΟ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ.....	30
5	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	32
6	ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΗΓΩΝ.....	34

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1 Κίνδυνοι από την στρατηγική της φθοράς	23
Πίνακας 2 Μήτρα κινδύνων από τον πόλεμο φθοράς	24
Πίνακας 3 Κίνδυνοι από την στρατηγική του εκφοβισμού	26
Πίνακας 4 Μήτρα κινδύνων από τον πόλεμο εκφοβισμού	26
Πίνακας 5 Κίνδυνοι από την στρατηγική της πρόκλησης	27
Πίνακας 6 Μήτρα κινδύνων από τον πόλεμο πρόκλησης	28
Πίνακας 7 Δένδρο γεγονότων	29

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1 Στρατηγικές τρομοκρατίας και οι προθέσεις τους (Πηγή:<https://www.e-ir.info/2014/06/22/is-terrorism-an-effective-way-to-attain-political-goals/>) 5

1 Εισαγωγή

Η τρομοκρατία είναι ένα φαινόμενο που έκανε την εμφάνιση του αρκετά χρόνια πριν, με τον πρώτο ορισμό της έννοιας να δίνεται το 1789 κατά την Γαλλική Επανάσταση από τον Αμερικανό Ιστορικό Walter Laquer. Αποτελεί από τότε ένα μέσο πίεσης προς τις κυβερνήσεις από οργανωμένες ομάδες με θρησκευτικά, ιδεολογικά ή πολιτικά κίνητρα με απώτερο σκοπό να αντλήσουν συγκεκριμένα οφέλη. Ανά περιόδους έχει αλλάξει πολιτικοκοινωνικά χαρακτηριστικά σκοπεύοντας πάντα στην πρόκληση φόβου σε μεμονωμένα άτομα ή κοινωνικές ομάδες. Η τρομοκρατία στον 21ο αιώνα όμως αποτελεί ζήτημα που χρήζει άμεση αντιμετώπιση και αναθεώρηση καθώς οι προκλήσεις, με γνώμονα πάντα την ανθρώπινη ασφάλεια, έχουν πολλαπλασιαστεί. Το μέγεθος των τρομοκρατικών επιθέσεων τα τελευταία χρόνια στην Ευρώπη αλλά και τον υπόλοιπο κόσμο που προέρχονται από ισλαμιστικούς κύκλους, έχουν ωθήσει την διεθνή κοινότητα στον επαναπροσδιορισμό της μελέτης της τρομοκρατίας. Μέσα από αναδρομή στις τακτικές της Αλ Κάιντα και γενικότερα του θρησκευτικού φονταμενταλισμού, η εργασία θα οδηγήσει σε μία ιστορική αναδρομή, ελπίζοντας ότι θα προσφέρει χρήσιμα συμπεράσματα και εκτιμήσεις για το μέλλον.

Πλέον οι επιθέσεις των τρομοκρατικών οργανώσεων πραγματοποιούνται όχι μόνο με συμβατικά μέσα αλλά και μέσω ενός νέου είδους υβριδικού πολέμου με ασύμμετρες απειλές, δολιοφθορές και με τη χρήση βιολογικών, χημικών όπλων. Με βάση τα παραπάνω, τα κράτη πρέπει να προβούν σε ενέργειες πρόληψης και καταστολής τέτοιων επιθέσεων ώστε να προστατέψουν το πολυτιμότερο δημόσιο αγαθό, αυτό της ανθρώπινης ζωής. Τα εργαλεία για την αποτελεσματική καταπολέμηση της τρομοκρατίας παρέχονται από τα ίδια τα κράτη δικαίου, που με τη συνεχή επικαιροποίηση του νομικού πλαισίου, παρέχουν τις κατάλληλες βελτιώσεις ώστε να διασφαλίσουν την προστασία στις νέες απειλές. Στην παρούσα διπλωματική θα γίνει μία ανάλυση αυτών των απειλών καθώς και των τακτικών που οι τρομοκρατικές οργανώσεις χρησιμοποιούν μέσα από περιπτωσιολογικές μελέτες, ώστε αρχικά να αποτυπωθεί το πλαίσιο δράσης τους. Ύστερα χρησιμοποιώντας εργαλεία διακινδύνευσης θα γίνει μία ταξινόμηση των πιθανων εκβάσεων από την επιτυχημένη τρομοκρατική δράση με βάση την επικινδυνότητα τους για τα κράτη, ώστε μελλοντικά να μπορούν να αντιμετωπιστούν οποιεσδήποτε κακόβουλες ενέργειες.

Με αυτό το τρόπο θα επιτευχθεί μια διαφορετική προσέγγιση του ζητήματος της τρομοκρατίας που στοχεύει στην βελτίωση των μηχανισμών αντιμετώπισης της, καθώς ταυτόχρονα θα εξεταστούν όλες οι ενέργειες που προκαλούν την έξαρση της αλλά και οι πιθανές εκβάσεις για τα κράτη. Διαπιστώνεται ότι η διοίκηση της διακινδύνευσης έχει τη δυνατότητα να δίνει λύσεις σε θέματα τρομοκρατίας, κάτι που εκ πρώτης όψης φαίνεται αδύνατο καθώς αυτή εμφανίζεται συνήθως αιφνιδιαστικά και με ασύμμετρα μέσα. Με την γενικότερη μελέτη της βιβλιογραφίας και ειδικότερα του βιβλίου των Kydd and Walter,

Strategies of Terrorism θα προσδιοριστεί το μοτίβο δράσης της τρομοκρατίας, ώστε αυτή να χρησιμοποιηθεί μελλοντικά από τους μηχανισμούς αντιτρομοκρατίας για σχεδίαση αποτελεσματικών στρατηγικών καταστολής της. Με την σύγχρονη τρομοκρατία να δρα πιο συχνά από ποτέ, είναι θεμιτό η ακαδημαϊκή κοινότητα να προσανατολιστεί προς την αναθεώρηση των αιτιών που προκαλούν την έξαρση της τρομοκρατίας ώστε να αποφευχθούν τρομοκρατικές ενέργειες που δύναται να έχουν διεθνή αντίκτυπο.

2 Θεωρητική Ανάλυση στρατηγικών τρομοκρατίας

2.1 Πλαίσιο ανάλυσης τρομοκρατίας

Η τρομοκρατία αποτελεί ένα από τα κρισιμότερα θέματα που απασχολούν τη παγκόσμια κοινότητα καθώς ένα μικρό χτύπημα σε ένα σημείο του πλανήτη δύναται να έχει ισχυρό αντίκτυπο στο σύνολο του διεθνούς συστήματος. Η 11η Σεπτεμβρίου 2001 ήταν η μέρα που άλλαξε ολοκληρωτικά τις στρατηγικές ασφαλείας και την πολιτική που εφαρμόζεται από πλευράς των κρατών ώστε να περιοριστούν οι τρομοκρατικές επιθέσεις, καθιστώντας την τρομοκρατία ως τη σημαντικότερη απειλή για την παγκόσμια ασφάλεια. Η κατάρριψη των δίδυμων πύργων επέφερε ραγδαία αλλαγή στον τρόπο αντιμετώπισης της τρομοκρατίας όχι μόνο σε πολιτικό, στρατηγικό ή θεσμικό επίπεδο, αλλά και ως προς τον τρόπο έρευνας της σε ακαδημαϊκό επίπεδο. Σύμφωνα με τον Schmid η τρομοκρατία περιγράφεται με δύο ορισμούς, με τον πρώτο να είναι η αποτελεσματική άσκηση πολιτικής βίας μέσω της πρόκλησης φόβου. Ο δεύτερος ορισμός την περιγράφει ως μία άμεση βίαιη πράξη χωρίς ηθικούς ή νόμιμους περιορισμούς, που στοχεύει σε πολίτες και αμάχους ώστε να προκαλέσει ψυχολογικές και προπαγανδιστικές επιδράσεις σε διάφορα ακροατήρια ή αντιμαχόμενα τμήματα (Schmid 2011, σελ 158).

Μετά την επίθεση στους δίδυμους πύργους φαίνεται πλέον ότι η φύση της απειλής για την παγκόσμια ασφάλεια έχει αλλάξει και απαιτείται ένα νέο πλαίσιο προσέγγισης του ζητήματος της τρομοκρατίας όπου αυτή αποκτά κεντρική θέση στα θέματα διεθνούς πολιτικής (Crenshaw 2011, σελ 117). Κάποιοι αναλυτές θεωρούν ότι η τρομοκρατία έχει διαφοροποιηθεί ριζικά ως προς τη δράση της ενώ άλλοι υποστηρίζουν πως απλά έχει εξελιχτεί ιστορικά χωρίς να αποτελεί ένα νέο είδος φαινομένου (Gofas 2012, σελ 17). Σύμφωνα με τον Gofas οι υποστηρικτές της αντίληψης για τη νέα τρομοκρατία διακρίνουν πέντε σημεία που έχουν καθορίσει την εξέλιξη της, τα οποία είναι η δομή οργάνωσης, το επιχειρησιακό εύρος, τα κίνητρα, οι τακτικές και η αντίληψη για το βεσφαλιανό σύστημα.

Η παλαιά τρομοκρατία χρησιμοποιούσε την ιεραρχική δομή ως προς τον τρόπο οργάνωσης και σύστημα διοίκησης με τη δράση της να περιορίζεται εντός των κρατικών συνόρων. Σε αντίθεση, η νέα τρομοκρατία επεκτείνει τη δράση της στο διεθνές σύστημα, χωρίς ιεραρχικούς δεσμούς, όπου οι οργανώσεις που εμπλέκονται έχουν την αυτονομία να δρουν πιο ελεύθερα. Επιπροσθέτως, το επιχειρησιακό πεδίο που πλέον δραστηριοποιείται η τρομοκρατία επεκτείνεται σε ένα διευρυμένο γεωγραφικό πεδίο και έχει στόχο την αλλαγή του status quo και της παγκόσμιας τάξης σε διεθνές επίπεδο και οι στόχοι της δεν αφορούν

μεμονωμένα κράτη. Όσον αφορά τα κίνητρα δράσης της τρομοκρατίας, αυτά διαφέρουν καθώς πλέον δεν είναι καθαρά πολιτικά όπως είθισται αλλά συνδέονται με ακραίες θρησκευτικές πεποιθήσεις, κυρίως για το Ισλάμ, με σκοπό να δημιουργήσουν καθεστώτα νομιμοποίησης της βίας. Σε αντίθεση με το παρελθόν, οι τρομοκράτες δεν διαπραγματεύονται τις απαιτήσεις τους και δύναται να προβούν σε ακραίες πράξεις ώστε να πετύχουν τα συμφέροντα τους. Προβαίνουν σε αδιάκριτη χρήση βίας με πολλές απώλειες ενώ στο παρελθόν χρησιμοποιούσαν τακτικές που περιλάμβαναν μόνο την αναγκαία βία για την επίτευξη των σκοπών τους. Η γενικότερη αντίληψη ως προς το ίδιο το σύστημα, διαφέρει από αυτή του παρελθόντος, καθώς στην παλαιά τρομοκρατία η εθνικοπολιτική ατζέντα των τρομοκρατών στρεφόταν ενάντια του βεσφαλιανού συστήματος και τις αρχές που υποστήριζε. Πλέον η νέα τρομοκρατία στρέφει την θρησκευτική της ιδεολογία ενάντια στο σύστημα που θεωρεί ότι δεν μπορεί πλέον να ανήκει, καθώς αυτό αποτελεί απειλή για την ίδια της την ύπαρξη (Gofas 2012, σελ 29).

Για να πετύχουν τους σκοπούς τους, οι τρομοκράτες χρησιμοποιούν όπλα που δεν απαιτούν εξειδικευμένες γνώσεις, είναι χαμηλού ρίσκου και δεν απαιτείται συγκεντρωτική εκπαίδευση όπως απαγωγές, βομβιστικές επιθέσεις, εκτελέσεις και ενέργειες εναντίων αμάχων. (Hoffman 1993, σελ 13). Κάθε φορά στοχοποιούν διαφορετικές κοινωνικές ομάδες, κάτι που διαφοροποιείται ανάλογα το εθνοτικό, φυλετικό και θρησκευτικό υπόβαθρο των τρομοκρατών (Jones, Doxsee, Harrington 2020, σελ 1). Συνοψίζοντας αρκετοί αναλυτές μεταξύ αυτών και ο Gofas διακρίνουν ότι παρά τις διαφορές μεταξύ παλαιάς και νέας τρομοκρατίας και των διαφορετικών στρατηγικών που χρησιμοποιούνται κάθε φορά, οι στόχοι των τρομοκρατών παραμένουν ίδιοι αν και είναι σαφώς διευρυμένοι. Συνεπώς οι ενέργειές τους εστιάζουν στην επίτευξη πέντε κοινών σκοπών: της αλλαγής του καθεστώτος, της κατάληψης της κρατικής εξουσίας, της αλλαγής της υπάρχουσας πολιτικής, του ελέγχου του πληθυσμού και την αλλαγή του status quo (Kydd and Walter 2006, σελ 96).

2.2 Στρατηγικές της τρομοκρατίας

Για να σχεδιαστεί αποτελεσματική στρατηγική αντιτρομοκρατίας πρέπει να κατανοηθεί η λογική με την οποία ασκείται η βία από συγκεκριμένες ομάδες. Παράγοντες επιτυχίας των τρομοκρατών αποτελούν ο φόβος που κυριεύει την κοινωνία αλλά και η δράση τους που είναι δομημένη έτσι, ώστε να ωθεί τις κυβερνήσεις να δράσουν με τον τρόπο που επιθυμούν οι ίδιοι οι τρομοκράτες (Kydd and Walter 2006, σελ 94). Οι Kydd and Walter αναφέρουν ότι οι στρατηγικές που χρησιμοποιούν οι τρομοκράτες για να επιτύχουν τους σκοπούς τους είναι αυτές του εκφοβισμού, της πλειοδοσίας, της πρόκλησης, της εμπόδισης και της φθοράς (Kydd and Walter 2006, σελ 95).

Strategy	Logic
Attrition	To persuade the target that the terrorists are strong enough to impose costs on the target
Intimidation	To convince the population that the terrorists are strong enough to punish disobedience and that the target is too weak to protect the population
Provocation	To provoke a heavy-handed reaction from the target, which undermines public support for the government and increases support for the terrorists
Spoiling	To persuade a target that moderates on the terrorists' side are weak and untrustworthy
Outbidding	To convince the public that the terrorists have greater resolve than rival groups and are more capable of eliciting concessions from the target

Εικόνα 1 Στρατηγικές τρομοκρατίες και οι στόχοι τους σύμφωνα με τους Kydd and Walter

2.2.1 Στρατηγική της φθοράς

Η στρατηγική της φθοράς βασίζεται στη δυνατότητα μιας τρομοκρατικής ομάδας να πείσει τον αντίπαλο ότι διαθέτει την αποφασιστικότητα να επιφέρει τόσο σοβαρό κόστος ώστε ο εχθρός να υποκύψει στις απαιτήσεις των τρομοκρατών. Όσο μεγαλύτερο είναι το κόστος που δύναται να προκαλέσει μία τρομοκρατική ομάδα τόσο πιθανότερο είναι μελλοντικά να διατηρήσει την ικανότητα πρόκλησης κόστους, ώστε ο στόχος να υποκύψει στις απαιτήσεις της. Ένας πόλεμος φθοράς είναι περισσότερο αποτελεσματικός ενάντια κάποιων στόχων παρά κάποιων άλλων. Η πιθανότητα της επιτυχίας αυτής της στρατηγικής έναντι ενός κράτους εξαρτάται από τρεις παράγοντες: πόσο ενδιαφέρει το κράτος το ζήτημα που είναι υπό διαμάχη, οι περιορισμοί στην δυνατότητα του να ανταποδώσει βίαια και η ευαισθησία του πληθυσμού στο κόστος της ενδεχόμενης βίας που θα ασκηθεί (Kydd and Walter 2006, σελ 103).

Η πρώτη μεταβλητή συνδέεται με τη σημασία που προσδίδει το κράτος για το θέμα το οποίο ενδιαφέρεται, καθώς τα κράτη με σημαντικά συμφέροντα δύσκολα θα συμμορφωθούν με τις απαιτήσεις των τρομοκρατών, σε αντίθεση με αυτά που έχουν μόνο ήσσονος σημασίας συμφέροντα. Η δεύτερη μεταβλητή, των περιορισμών στα αντίποινα, σχετίζεται με το κόστος που θα επωμιστούν οι τρομοκράτες ώστε να επιδιώξουν ένα πόλεμο φθοράς καθώς οι τρομοκρατικές οργανώσεις είναι σχεδόν πάντα πιο αδύναμες από τις κυβερνήσεις που στοχεύουν. Όσο λιγότερο περιορισμένη είναι μία κυβέρνηση στην ανταπόδοση της βίας τόσο δυσκολότερα θα πετύχει το έργο των τρομοκρατών καθώς οι πιθανότητες να μην δεχτούν αντίποινα σε μία ενδεχόμενη τρομοκρατική ενέργεια είναι λιγοστές. Για το λόγο αυτό, τα αυταρχικά πολιτεύματα είναι πιθανότερο να αντιδράσουν πιο βίαια σε μία ενδεχόμενη

τρομοκρατική ενέργεια από τα δημοκρατικά, καθώς έχουν λιγότερους περιορισμούς σχετικά με την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των τακτικών ανάκρισης. Επίσης μπορούν να συλλέγουν ευκολότερα πληροφορίες σχετικά με τους τρομοκράτες και έχουν την δυνατότητα των συλλογικών αντιποίνων στην περίπτωση που δεχτούν κάποια τρομοκρατική ενέργεια. Η τρίτη μεταβλητή σχετίζεται με την αντοχή των κοινωνιών στο κόστος των συνεχών τρομοκρατικών χτυπημάτων. Οι κοινότητες που έχουν τη δυνατότητα να απορροφούν ευκολότερα τη βία και για περισσότερο χρόνο είναι λιγότερο πιθανό να επηρεαστούν από τέτοιου είδους επιθέσεις.

Η αντοχή ενός κράτους σε πιθανές επιθέσεις υψηλού κόστους δύναται να εκτιμηθεί από τις τρομοκρατικές οργανώσεις με βάση δύο παράγοντες, τον τύπο του πολιτεύματος του κράτους-στόχου και την συμπεριφορά του σε παλαιότερες τρομοκρατικές επιθέσεις. Ο πρώτος παράγοντας είναι σημαντικός καθώς τα δημοκρατικά κράτη έχουν μειωμένη αντοχή στα χτυπήματα, επειδή οι πολίτες τέτοιων πολιτευμάτων είναι πιθανότερο να απαιτήσουν το τέλος της βίας. Σε πιο αυταρχικά κράτη αυτό δεν συμβαίνει καθώς η κυβέρνηση μπορεί να ελέγχει ευκολότερα τα μέσα επικοινωνίας και να κατευθύνει την κοινή γνώμη σύμφωνα με τα συμφέροντα της. Όσον αφορά το δεύτερο παράγοντα οι τρομοκράτες είναι πιθανότερο να επιτεθούν σε κυβερνήσεις που έχουν υποκύψει σε απαιτήσεις κατά το παρελθόν καθώς θεωρούν ότι αυτή η συμπεριφορά φανερώνει σημάδι αδυναμίας (Kydd and Walter 2006, σελ 105).

Η επίθεση αυτοκτονίας στην Βηρυτό το 1983 που είχε ως αποτέλεσμα των θάνατο 241 Αμερικανών πεζοναυτών αποτελεί σαφές παράδειγμα της πρώτης μεταβλητής που επηρεάζει την επιτυχία ενός πολέμου φθοράς. Οι ΗΠΑ παρότι κατείχαν την ισχύ για να πραγματοποιήσουν αντίποινα, επέλεξαν να αποχωρήσουν από το Λίβανο και να μην εισέλθουν σε μακροχρόνιες συγκρούσεις. Το κόστος από παρόμοιες τρομοκρατικές επιθέσεις αν παρέμεναν στο Λίβανο θα υπερέβαιναν σε μέγεθος των συμφερόντων τους τη δεδομένη στιγμή, δηλαδή την αποτροπή της Συριακής κυριαρχίας στην περιοχή (Kydd and Walter 2006, σελ 105). Ωστόσο, το πιο γνωστό παράδειγμα στρατηγικής της φθοράς αποτέλεσε ο πόλεμος της Αλ Κάιντα με τις ΗΠΑ. Ο μακροχρόνιος πόλεμος των τζιχαντιστών είχε βασικό σκοπό την αλλαγή του status quo στη Μέση Ανατολή. Μέσω των επιθέσεων σε ισχυρά κράτη όπως οι ΗΠΑ επιδίωκαν να παραδειγματίσουν τα μουσουλμανικά καθεστώτα να μην συνεργάζονται με τη Δύση, με απώτερο σκοπό να αντικαταστήσουν τις κυβερνήσεις τους με ισλαμιστικές που θα υπακούν το νόμο της σαρία. Οι επιθέσεις την 11η Σεπτεμβρίου 2001 στην καρδιά της Αμερικής είχαν σκοπό να αποδείξουν ότι ούτε μία υπερδύναμη όπως αυτή είναι άτρωτη και ότι κανείς δεν είναι ασφαλής. Ο Μπιν Λάντεν επιδίωκε να πετύχει τον πολιτικό του σκοπό, που ήταν να εξαπλώσει τον ισλαμισμό εκτός των συνόρων της Μέσης Ανατολής. Για να επιτευχθεί αυτό, πραγματοποιούσε επιθέσεις μεγάλου κόστους κατά των ΗΠΑ ώστε να τις ωθήσει σε έναν αγώνα που δεν θα μπορούσε να νικήσουν. Με αυτό το τρόπο ήθελε να τις

αναγκάσει να αποσύρουν τα στρατεύματα τους και να διακόψουν την οικονομική στήριξη και επιρροή από τα αραβικά καθεστώτα (Ganor 2004, σελ 36).

2.2.2 Στρατηγική του εκφοβισμού

Ο εκφοβισμός αποτελεί την στρατηγική που μέσα από απειλές και βίαιες ενέργειες επιθυμεί να πάρει τον έλεγχο του πληθυσμού και να περιορίσει την ισχύ της κυβέρνησης. Για να επιτευχθεί αυτό αρκεί να επικρατήσει η αντίληψη ότι η κυβέρνηση δεν είναι σε θέση να προστατεύσει μελλοντικά θύματα καθώς οι τρομοκράτες έχουν τη δύναμη να τιμωρήσουν όποιον είναι ανυπάκουος. Για να ανατραπεί η κυβέρνηση οι τρομοκράτες προβαίνουν σε δολοφονίες των υποστηρικτών της κυβέρνησης, ώστε να πειστεί η κοινωνία ότι το τίμημα θα είναι μεγάλο αν συνεχίζει να στηρίζει την κυβέρνηση. Σε πολλές περιπτώσεις όταν οι κυβερνήσεις αρνούνται να προβούν σε μία πολιτική που ευνοεί τους τρομοκράτες, οι ίδιοι εφαρμόζουν τακτικές εκφοβισμού προβάλλοντας τα αιτήματα τους κατευθείαν στην κοινωνία, δείχνοντας τις προθέσεις τους με απειλές ή και την χρήση βίας.

Όταν ο στόχος είναι η αλλαγή του καθεστώτος ο εκφοβισμός είναι πιθανό να έχει επιτυχία εναντίον αδύναμων κρατών που αποτελούνται κυρίως από δύσβατα εδάφη. Πρώτα με την αποδυνάμωση της εξουσίας και ύστερα με επιθέσεις από εξεγερμένες ομάδες, ώστε να τεθούν οι βάσεις για την πρόκληση της κεντρικής κυβέρνησης. Στην περίπτωση που επιδιώκεται ο έλεγχος της κοινωνίας, πρωταρχικός στόχος των τρομοκρατών είναι η αποδυνάμωση της δικαιοσύνης ώστε να μη είναι σε θέση να καταδικάζει περιπτώσεις εκφοβισμού και εν τέλει οι πολίτες να ζουν με τον φόβο, αναζητώντας την προστασία σε μη κρατικούς δρώντες που είναι φιλικά προσκείμενοι σε τρομοκρατικές οργανώσεις. Η διαφθορά του δικαστικού συστήματος από υποστηρικτές των τρομοκρατικών οργανώσεων ενθαρρύνει αυτή τη στρατηγική καθώς με τη διασπορά του φόβου στην κοινωνία, τα όργανα της δικαιοσύνης σε κάποιες περιπτώσεις είναι απρόθυμα να καταδικάσουν εγκλήματα τρομοκρατών εξαιτίας των προσωπικών επιπτώσεων που ενδέχεται να αντιμετωπίσουν (Kydd and Walter 2006, σελ 110).

Μία τέτοια τακτική χρησιμοποιούταν από τους Ταλιμπάν, οι οποίοι προέβαιναν σε απάνθρωπες ενέργειες προκειμένου να εμποδίσουν τις γυναίκες να έχουν ίσα δικαιώματα στη κοινωνία. Με την πρόφαση ότι το προστάζει ο νόμος της σαρία προχωρούσαν σε δολοφονίες και φυλακίσεις, περιορίζοντας τις επαγγελματικές και κοινωνικές ευκαιρίες των γυναικών. Με αυτόν τον τρόπο ώθησαν μεγάλο ποσοστό του γυναικείου πληθυσμού στην πορνεία και τη δουλεία ως αναγκαία λύση βιοπορισμού τους. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα ο αποκλεισμός των γυναικών από το δικαίωμα των κοινωνικών σχέσεων, της μόρφωσης και της προσωπικής ζωής (Goodson 2001, σελ 418). Για να έχει επιτυχία αυτή η στρατηγική, οι Ταλιμπάν όταν καταλάμβαναν μία περιοχή, ρύθμιζαν πρωταρχικά τις αρχές που διέπουν τη

γυναικεία μεταχείριση. Επίσης είχαν θεσπίσει νόμους σχετικά με την πρότυπη γυναικεία συμπεριφορά και επέβλεπαν την εφαρμογή τους με κρατική υπηρεσία που εξειδικεύεται σε εθιμοτυπικά θέματα και ειδικά στην συμπεριφορά των γυναικών (Goodson 2001, σελ 418).

Το εύρος των περιορισμών ενάντια στις γυναίκες ήταν μεγάλο και επεκτεινόταν σε διάφορους τομείς όπου οι Ταλιμπάν ασκούσαν επιρροή, όπως το δικαίωμα τους να εμφανίζονται δημόσια ή την πρόσβαση στη μόρφωση και την εργασία. Επίσης οι γυναίκες είχαν περιορισμένες ελευθερίες στην ένδυση, την υγειονομική περίθαλψη και την δυνατότητα χρήσης των δικαιωμάτων πρόσβασης στη δικαιοσύνη (Goodson 2002, σελ 9). Οι Ταλιμπάν χρησιμοποιούσαν την τακτική του εκφοβισμού θεωρώντας ότι με αυτό τον τρόπο θα διατηρήσουν την ενότητα μεταξύ των δυνάμεων τους και ότι έτσι θα αποτρέψουν φαινόμενα διαφθοράς στους κόλπους τους. Ο μισογυνισμός αποτελούσε κομμάτι της ιδεολογίας τους, καθώς οι πολιτικές που εφαρμόζαν βασιζόταν στο φόβο μίας πιθανής κοινωνίας της ισότητας των φύλων (Goodson 2010, σελ 419). Ο εκφοβισμός χρησιμοποιήθηκε κατά κόρον από τους Ταλιμπάν όχι μόνο κατά των γυναικών αλλά και έναντι των δυνάμεων ασφαλείας και των οικογενειών τους ώστε να τους αποτρέψουν να συνεργάζονται με τις αμερικανικές δυνάμεις (Jackson, Weigand, 2019).

2.2.3 Στρατηγική της πρόκλησης

Μία εκ των πλέον διαδεδομένων στρατηγικών τρομοκρατίας είναι αυτή της πρόκλησης που στοχεύει στην αλλαγή καθεστώτος αλλά και της εδαφικής ακεραιότητας ενός κράτους. Για να λειτουργήσει, πρέπει να πειστεί ο γηγενής πληθυσμός ότι οι επιθέσεις των τρομοκρατών δεν στοχεύουν στον λαό αλλά στην κυβέρνηση που είναι ανάξια και διεφθαρμένη. Η τακτική τους είναι αφενός να κερδίσουν την εμπιστοσύνη της κοινότητας και αφετέρου να την πείσουν ότι ο πραγματικός εχθρός είναι η πολιτεία. Για να γίνει αυτό ωθούν την κυβέρνηση σε στρατιωτικά αντίποινα που ενδέχεται να προκαλέσουν παράπλευρες απώλειες ώστε οι τρομοκράτες να κερδίσουν την υποστήριξη του πληθυσμού (Kydd and Walter 2006, σελ 113).

Για αρκετά χρόνια η κυβέρνηση της Ισπανίας αντιδρούσε με έντονη χρήση βίας στις επιθέσεις της οργάνωσης ETA κινητοποιώντας πολλά μέλη της κοινότητας των Βάσκων να αντιδράσουν στην κυβέρνηση παρόλο που δεν συμφωνούσαν με τις επιθέσεις των αυτονομιστών. Οι στόχοι της ETA αφορούσαν οποιουσδήποτε δεν συμφωνούσαν με τις εθνικιστικές προτάσεις της, από πολιτικούς, δημοσιογράφους, συγγραφείς μέχρι επιχειρηματίες και στηριζόταν σε ενέργειες δράσης-αντίδρασης. Πραγματοποιούσαν βίαιες πράξεις που στόχευαν στην πρόκληση του συστήματος ώστε αυτό να αντιδράσει μαζικά ενάντια του λαού, προκαλώντας της εξέγερση του. Αφού αρχικά οι τρομοκράτες επωμίζονταν τα αντίποινα της πολιτείας, στη συνέχεια καθυσχάζαν τον πληθυσμό, με αποτέλεσμα να κερδίζουν τη στήριξη του (Garcia 2018, σελ 29). Η αύξηση της βίας από την ETA ώθησε την κυβέρνηση σε μαζικές συλλήψεις

και ελέγχους στους δρόμους, αρχικά από ειδικές ομάδες καταστολής και αργότερα από το στρατό. Παρόλο που η οργάνωση της ETA ήταν υπεύθυνη για αμέτρητους θανάτους και καταστροφές, η καταπίεση από την πολιτεία προκάλεσε την αντίδραση των Βάσκων πολιτών που δεν ήταν σύμφωνη με την κρατική χρήση βίας (Alonso, Reinares 2007, σελ 227). Για να επέλθει η σταθερότητα η κυβέρνηση αναγκάστηκε να διαφοροποιήσει τις τακτικές αντιτρομοκρατίας περιορίζοντας σε μεγάλο ποσοστό τη χρήση βίας απέναντι στις προκλητικές ενέργειες των αυτονομιστών (Alonso, Reinares 2007, σελ 275).

Για την επιτυχία της πρόκλησης σημαντικό ρόλο διαδραματίζει το είδος του πολιτεύματος αλλά και οι περιορισμοί των θεσμών του κράτους αν αυτό αποφασίσει να αντιδράσει με βίαιο τρόπο. Οι κυβερνήσεις που είναι σε θέση να εφαρμόζουν σκληρά αντίποινα δεν αποτελούν καλούς στόχους για πρόκληση καθώς έχουν την ισχύ να καταστρέψουν την πλειονότητα των τρομοκρατικών υποστηρικτών, αν το αποφασίσουν. Το ίδιο ισχύει και στην άκρως αντίθετη περίπτωση καθώς αυτές που είναι απόλυτα αφοσιωμένες στους νόμους και στα ανθρώπινα δικαιώματα δεν μπορούν να προκληθούν. Σε κάποιες περιπτώσεις μία στρατιωτική απάντηση ευρείας κλίμακας μπορεί να ενδυναμώσει την ασφάλεια του κράτους και να μειώσει δραματικά τον αριθμό των τρομοκρατών. Ενδέχεται όμως να προκαλέσει αντίδραση από άλλες τρομοκρατικές ομάδες που θα θελήσουν να πραγματοποιήσουν ένα πόλεμο διαρκείας, κάτι που οι κυβερνήσεις δεν θα επιθυμούσαν. Συνεπώς το είδος των απαντήσεων που δίνονται από τις κυβερνήσεις σε τρομοκρατικές επιθέσεις που σκοπεύουν στην πρόκληση του συστήματος, εξαρτώνται από το πολιτικό καθεστώς που επικρατεί τη δεδομένη χρονική περίοδο. Τα δημοκρατικά κράτη δύναται να γίνουν ευάλωτα αν δεν χρησιμοποιήσουν σωστά τα αποτελεσματικότερα αντιτρομοκρατικά εργαλεία που διαθέτουν, διότι κάποιες φορές δεν είναι ορατά στην κοινωνία τα αποτελέσμα τους. Αναγκάζονται με αυτό το τρόπο να χρησιμοποιούν δημόσια, πιο σκληρές τεχνικές κατάπαυσης της βίας ώστε να δείξουν στον πληθυσμό ότι παίρνουν μέτρα απέναντι στους τρομοκράτες, κάτι που δεν έχει πάντα θετική εξέλιξη στην ομαλοποίηση της κατάστασης (Kydd and Walter 2006, σελ 113).

2.2.4 Στρατηγική της εμπόδισης

Η στρατηγική της εμπόδισης έχει σκοπό να διασφαλίσει ότι η ειρήνη μεταξύ της λιγότερο ριζοσπαστικής τρομοκρατικής οργάνωσης και της κυβέρνησης που είναι στο στόχαστρο δεν θα έχει διάρκεια. Για να το πετύχουν αυτό, οι τρομοκράτες επιδιώκουν πλήγμα στην εμπιστοσύνη μεταξύ των δύο πλευρών και επιτυγχάνεται όταν τουλάχιστον η μία πλευρά δεν συνεχίζει τις διαδικασίες διατήρησης της ειρήνης. Οι τρομοκράτες για να πετύχουν τους μακροπρόθεσμους σκοπούς τους συνήθως επεμβαίνουν μεταξύ δύο αντιπάλων που δείχνουν σημάδια βελτίωσης στις σχέσεις τους, πείθοντας τις δύο πλευρές ότι κανείς δεν θα είναι φερέγγυος στην συμφωνία. Με την χρήση βίας οι τρομοκράτες δημιουργούν ένα περιβάλλον

ανασφάλειας για τις δύο πλευρές με μεγάλη πιθανότητα αμφότερες να επιστρέψουν σε επιθετικές ενέργειες.

Τέτοιες τρομοκρατικές ομάδες έχουν την ικανότητα να πείσουν την κυβέρνηση, ότι η οργάνωση με την οποία διαπραγματεύεται η δεν είναι ικανή να εκπροσωπεί το σύνολο των ριζοσπαστικοποιημένων οργανώσεων. Αυτό δημιουργεί ανασφάλεια από την πλευρά της κυβέρνησης που αμφισβητεί την ικανότητα της οργάνωσης που συνομιλεί να επιβάλλει την απόφαση της, συνεπώς επαναπροσδιορίζει την πιθανότητα οριστικής συμφωνίας. Το χαρακτηριστικό που καθιστά αυτή την στρατηγική τόσο αποτελεσματική είναι ότι οι εμπλεκόμενοι στην συμφωνία δεν είναι σε θέση να γνωρίζουν τα κίνητρα και τις προθέσεις του αντιπάλου καθώς δεν έχουν επαρκείς πληροφορίες. Ακόμη και αν οι ριζοσπαστικοποιημένες οργανώσεις που επιδιώκουν την ειρήνη είναι σε θέση να καταστείλουν μεμονωμένες τρομοκρατικές ενέργειες που επιδιώκουν την εμπόδιση μίας συμφωνίας, αυτό δεν είναι αρκετό ώστε να πείσουν τις κυβερνήσεις για την ικανότητα τήρησης της ειρήνης. Η επιτυχία της εμπόδισης εξαρτάται από την ικανότητα των εμπλεκόμενων να μετριάζουν τον αντίκτυπο των τρομοκρατικών ενεργειών ώστε να μην προδίδεται η εμπιστοσύνη της άλλης πλευράς (Kydd and Walter 2006, σελ 116).

Η διαμάχη μεταξύ Ισραηλινών και Παλαιστίνιων αποτελεί μέχρι σήμερα παράδειγμα συνεχούς παρεμπόδισης της ειρήνης. Η ειρηνευτική διαδικασία μεταξύ Παλαιστίνιων και Ισραηλινών ήταν πάντα απορριπτέα από διάφορες παλαιστινιακές φατρίες όπως η Χαμάς και το Δημοκρατικό Μέτωπο για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης. Η Φατάχ υπό τον Αραφάτ υπέγραψε τη συμφωνία του Όσλο κάτι που η Χαμάς θεώρησε προδοτικό. Ως αποτέλεσμα ξεκίνησαν τρομοκρατικές επιθέσεις για να δείξουν ότι ο Αραφάτ είναι ανήμπορος να ελέγξει το σύνολο των οργανώσεων. Όταν ο παλαιστίνιος αρχηγός της Φατάχ, Αραφάτ και ο Ισραηλινός πρωθυπουργός Ράμπιν ήρθαν σε συμφωνία το 1993, αυτές οι φατρίες εναντιώθηκαν σε αυτό, ξεκινώντας μία σειρά επιθέσεων και βομβαρδισμών κατά των ισραηλινών δυνάμεων. Το επόμενο έτος, η Χαμάς με την Ισλαμική Τζιχάντ ξεκίνησαν ένα νέο κύκλο επιθέσεων ενάντια του Ισραήλ, με αποτέλεσμα να διακοπούν και πάλι οι συνομιλίες που είχαν σκοπό τις εκλογές και την απόσυρση των Ισραηλινών στρατευμάτων από τα Κατεχόμενα Εδάφη. Ο σκοπός αυτών των επιθέσεων ήταν να πειστεί η Ισραηλινή κυβέρνηση ότι μία συμφωνία με την Παλαιστινιακή Ηγεσία δεν είναι εφικτή κάτι που τελικά πραγματοποιήθηκε αφού αμφότερες οι πλευρές περιορίστηκαν σε συνεχείς καταπαύσεις του πυρός χωρίς ουσιαστικό αποτέλεσμα (Reiter 2015, σελ 97).

2.2.5 Στρατηγική της πλειοδοσίας

Τέλος, η στρατηγική της πλειοδοσίας ευδοκιμεί όταν δύο ή περισσότερες οργανώσεις ανταγωνίζονται για την ηγεσία ενός κινήματος, συνεπώς ο πληθυσμός είναι αβέβαιος ως

προς το ποια πλευρά θα ικανοποιήσει τα συμφέροντα του. Η στρατηγική αυτή θα ήταν ανούσια αν οι πολίτες είχαν ολοκληρωμένη γνώμη διότι τότε θα προσέγγιζαν την οργάνωση που καλύπτει τις ανάγκες τους. Αυτή η οργάνωση μπορεί είτε να είναι υπέρμαχος της βίας είτε να επιθυμεί ειρηνικότερες λύσεις. Στην περίπτωση που οι πολίτες στηρίζουν τους μεν, ενδέχεται να εμπλέκονται σε φαύλο κύκλο τρομοκρατικής βίας και κρατικών αντιποίνων με αντίπαλες κυβερνήσεις και εν τέλει να χάσουν. Στην δεύτερη περίπτωση υπάρχει πιθανότητα να στηρίζουν κινήματα που συνάπτουν συμφωνίες που δεν ικανοποιούν πλήρως τα συμφέροντα τους, διότι η πίεση που ασκούν δεν συνοδεύεται από τη χρήση ισχύος. Οι τρομοκρατικές οργανώσεις ανήκουν στην πρώτη κατηγορία επειδή είναι σε θέση να συνεχίζουν τις ένοπλες συγκρούσεις παρά το κόστος (Kydd and Walter 2006, σελ 120).

Σύμφωνα με τους Kydd and Walter, οι λόγοι που οι τρομοκρατικές οργανώσεις τείνουν να γίνονται πιο βίαιες στηρίζεται σε τρεις παράγοντες. Πρώτον, σε μία ενδεχόμενη διαπραγμάτευση με τον αντίπαλο, η σκληρότερη οργάνωση ενδέχεται να επιφέρει το βέλτιστο αποτέλεσμα με τους καλύτερους όρους. Δεύτερον, οι οργανώσεις γνωρίζουν ότι ο πληθυσμός θα προτιμούσε σε μία ενδεχόμενη σύγκρουση με έναν αντίπαλο, να τον υπερασπίζεται κάποια οργάνωση που είναι ισχυρή. Ο τρίτος παράγοντας συνδέεται με την φύση της εξουσίας, δηλαδή με την αβεβαιότητα που ενδέχεται να βιώσει ο πληθυσμός στην περίπτωση που αντιληφθεί ότι κάποιοι πολιτικοί ενδέχεται να είναι διεφθαρμένοι. Αυτό γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης από τους τρομοκράτες που με την χρήση βίας δείχνουν τη δέσμευση τους στους σκοπούς τους, κερδίζοντας εν τέλει την στήριξη των πολιτών (Kydd and Walter 2006, σελ 120).

Η πλειοδοσία χρησιμοποιήθηκε στο Περού το 1970 όταν διάφορες αριστερόφρονες οργανώσεις πάσχιζαν για να κερδίσουν την στήριξη των αποστασιοποιημένων και φτωχών πολιτών. Όταν οι ένοπλες δυνάμεις παρέδωσαν την εξουσία σε μία εκλεγμένη κυβέρνηση, η οργάνωση Sendero Luminoso (Shining Path) χρησιμοποίησε την ένοπλη σύγκρουση για να εναντιωθεί στην εκλογική διαδικασία καθώς και των άλλων αριστερών τμημάτων που επιθυμούσαν εκλογές (Kydd and Walter 2006, σελ 116). Ο ανταγωνισμός μεταξύ των τρομοκρατών μέσω της πλειοδοσίας για να κερδίσουν τη στήριξη του πληθυσμού, αποτελεί μία συνήθης πλέον τακτική που έχει οδηγήσει ολοένα και περισσότερο στην ραγδαία αύξηση της βίας. Οι οργανώσεις που θέλουν να τραβήξουν την προσοχή και την δημόσια στήριξη, με κλιμακούμενη χρήση βίας προσπαθούν να δείξουν την αφοσίωση τους και τις δυνατότητες τους σε άλλες οργανώσεις που ανταγωνίζονται.

Η Παλαιστίνη είχε βρεθεί στο επίκεντρο τέτοιων ενεργειών πλειοδοσίας με τις ομάδες ανταρτών που επιζητούσαν τη δημόσια στήριξη, να προβαίνουν σε βομβιστικές επιθέσεις με μεγαλύτερο ρυθμό και ένταση. Με αυτό το τρόπο επιδίωκαν να καθιερώσουν τέτοιες επιθέσεις ως τη βασική τακτική της μαχητικότητας τους ώστε προσελκύσουν μεγαλύτερο αριθμό οπαδών των πεποιθήσεων τους (Nemeth, 2014). Αυτές οι επιθέσεις κατείχαν τη

στήριξη των πολιτών, διότι αφενός είχαν αποδέκτη το Ισραήλ και αφετέρου νομιμοποιούσαν τις ακραίες ομάδες που ανταγωνίζονταν για την ηγεσία της αντάρτικης κοινότητας (Bloom 2013, σελ 61).

Σε αντίθεση με τους Kydd and Walter που ακολουθούν μια πιο συστηματική θεώρηση της λογικής της βίας, ο Harmon προσφέρει χρήσιμα στοιχεία για το ποιοι είναι οι στόχοι των επιθέσεων, αναφέροντας ότι οι στρατηγικές των τρομοκρατικών οργανώσεων είναι πολλές και κάποιες φορές είναι συνδυασμένες (Harmon 2001, σελ 39). Σκοπεύουν στη δημιουργία κοινωνικού αποπροσανατολισμού ή χάους, την ανατροπή των κυβερνήσεων, τις οικονομικές καταστροφές, την προσβολή των δυνάμεων ασφαλείας ή των ενόπλων δυνάμεων και τέλος την πρόκληση επιπτώσεων στο διεθνές σύστημα. Ο ίδιος θεωρεί ότι αυτές οι τρομοκρατικές οργανώσεις εργαλειοποιούν τη βία και την προπαγάνδα για να κερδίσουν την προσοχή, προκαλώντας μεγάλες φθορές στους στόχους αλλά και ταυτόχρονα δημιουργώντας ισχυρά θεμέλια στην δομή τους με απώτερο σκοπό την αύξηση της ισχύος.

Σύμφωνα με τον Harmon, η πρώτη στρατηγική των τρομοκρατών εστιάζει στον αποπροσανατολισμό της κοινωνίας, στην αύξηση του φόβου και εν τέλει την δημιουργία χάους. Κάποιες φορές η πρόκληση δυσλειτουργιών σε μία κυβέρνηση είναι χρησιμότερη από την ολοκληρωτική καταστροφή της καθώς αυτό προκαλεί τη δημόσια απαίτηση των πολιτών για θέσπιση περισσότερων μέτρων καταστολής. Οι κυβερνήσεις που θεσπίζουν ισχυρά μέτρα για την καταστολή των τρομοκρατών, ενδέχεται να μπουν σε ένα κύκλο έντασης με την κοινωνία καθώς τα μέτρα ενδέχεται να επηρεάζουν τη διαβίωση του λαού. Αυτό μπορεί να οδηγήσει τις κυβερνήσεις να αυξάνουν την πίεση και την κοινωνία να αμφισβητεί την κυβέρνηση και το status quo αλλά ταυτόχρονα να δείχνει συμπάθεια προς τους τρομοκράτες (Harmon 2001, σελ 41).

Η δεύτερη στρατηγική στοχεύει στην δυσφήμιση και περιχαράκωση της κυβέρνησης ώστε να προκύψει η αντικατάσταση της με άλλη, που θα ευνοεί τα συμφέροντα των τρομοκρατών. Η τακτική των οργανώσεων είναι να πραγματοποιούνται επιθέσεις σε κρατικούς δρώντες ώστε να μειωθεί το κύρος και η εύρυθμη λειτουργία του κρατικού μηχανισμού. Το αποτέλεσμα είναι η αποδυνάμωση των κυβερνήσεων που ενδέχεται να τις ωθήσει σε βίαια αντίποινα που θα δυσφημίσει τις ίδιες στα μάτια της κοινής γνώμης. Οι τρομοκράτες με αυτόν τον τρόπο θα δημιουργήσουν μία ιδεολογία απευθυνόμενη στο κοινό, ώστε να κερδίσουν υποστηρικτές που θα θεωρούν όπως οι ίδιοι, ότι η κυβέρνηση εφαρμόζει βίαιες στρατηγικές ενάντια των πολιτών. Με το πέρασμα του χρόνου ακόμα και η πιο ασυνήθιστη πολιτική αν έχει επαναστατικές ιδέες που ζημιώνουν την υπάρχουσα κυβέρνηση, μπορεί να ωθήσει την κοινότητα στην εκλογή μίας νέας, που θα έχει επιτέλους την προσδοκώμενη αξιοπιστία που θα συμβαδίζει ταυτόχρονα με τα συμφέροντα των τρομοκρατών (Harmon 2001, σελ 42).

Η τρίτη στρατηγική που αφορά τα οικονομικά πλήγματα έχει παραμεληθεί από την πολιτική επιστήμη, παρότι το γεγονός ότι οι ενέργειες που στοχεύουν στην οικονομική παρακμή του

κράτους, προκαλούν και κοινωνικές επιπτώσεις όπως τον αποπροσανατολισμό της κοινωνίας. Αυτές μπορεί να είναι παράνομη φορολόγηση των πολιτών από τρομοκρατικές ομάδες, σαμποτάζ σε προϊόντα μεγάλων εταιριών που επηρεάζουν τις τιμές σε λειτουργικούς πόρους, βομβιστικές επιθέσεις ή ληστείες που επηρεάζουν τον τουρισμό και μειώνουν τα κέρδη των κυβερνήσεων. Αυτές οι ενέργειες που πρωταρχικά βλάπτουν ιδιωτικές ή δημόσιες ιδιοκτησίες, στοχεύουν έμμεσα στην κυβέρνηση που βιώνει μεγάλα πλήγματα στον τομέα της οικονομίας. Μπορεί να προκαλέσει απώλειες κεφαλαίων από πάγια φορολογικά έσοδα και αμυντικές δαπάνες καθώς και μείωση των ξένων επενδύσεων. Αυτή η στρατηγική όχι μόνο προκαλεί μείωση στα κεφάλαια ενός κράτους αλλά βελτιώνει την οικονομική κατάσταση της ίδιας της τρομοκρατικής οργάνωσης. Οι επιθέσεις των μελών της Shining Path σε κρατικές υποδομές ευνοούσαν την ίδια καθώς οι πληγείσες περιοχές αναγκαστικά ακολουθούσαν το οικονομικό πρόγραμμα της οργάνωσης που είχε σκοπό να αποκόψει τον πληθυσμό από το εμπόριο με τις γειτονικές περιοχές και όποια καπιταλιστική πολιτική ωθούσε η κυβέρνηση. Η οργάνωση προέβaine σε κλοπές τραπεζών και εμπόριο ναρκωτικών που εκτός από το πλήγμα στην οικονομία και την υγεία της κοινότητας, αποτελούσε την κύρια πηγή χρημάτων για τις παράνομες επιχειρήσεις της (Harmon 2001, σελ 42).

Οι επιθέσεις που στοχεύουν τις στρατιωτικές δυνάμεις αποτελούν την τέταρτη στρατηγική των τρομοκρατών ώστε να πετύχουν τους σκοπούς τους. Κατευθύνονται εναντίον στρατιωτικών στόχων και υποδομών αλλά και εναντίον ανυπεράσπιστων μη στρατιωτικών στόχων ώστε οι επιπτώσεις των επιθέσεων να έχουν μεγάλο αντίκτυπο για τις κυβερνήσεις τους. Δοκιμάζουν την ετοιμότητα των τακτικών στρατών και υπονομεύουν την λειτουργία των αστυνομικών δυνάμεων καθώς αυτές έχουν διπλό ρόλο στην ειρήνη και τον πόλεμο. Αν αυτές οι ενέργειες προκαλέσουν στρατιωτική σύγκρουση οι τρομοκράτες το εκμεταλλεύονται αφού δύναται να λειτουργήσουν προς όφελος μιας εξωτερικής δύναμης ή μιας αντίπαλης πολιτικής οργάνωσης της κυβέρνησης. Οι κίνδυνοι για τα κράτη είναι υπαρκτοί καθώς τέτοιες συγκρούσεις προκαλούν απώλεια στρατιωτικών εξοπλισμών, στρατευμάτων και ενδυναμώνουν τους τρομοκράτες με πολεμική εμπειρία, υλικοτεχνικές υποδομές. Το χειρότερο σενάριο για μία κυβέρνηση είναι οι τρομοκρατικές οργανώσεις να συνδυάσουν αυτά τα οφέλη με εμπειρία από αντάρτικες ομάδες ώστε να δημιουργήσουν μία στρατιωτική δύναμη ικανή να συγκρουστεί με τον τακτικό στρατό (Harmon 2001, σελ 43).

Πολλές τρομοκρατικές οργανώσεις προβαίνουν σε ενέργειες που επιδιώκουν να έχουν αντίκτυπο σε διεθνές επίπεδο. Με επιθέσεις ενάντια διαφόρων στόχων που άμεσα ή έμμεσα έθιξαν τα συμφέροντα τους, οι τρομοκράτες στοχεύουν στον εκφοβισμό οποιουδήποτε σκοπεύει στο μέλλον να προβεί σε αντίστοιχες κινήσεις. Η πέμπτη στρατηγική των τρομοκρατών επιτυγχάνεται με βίαιες ενέργειες που έχουν συνέπειες εκτός των κρατικών συνόρων και μπορούν να επηρεάσουν την κοινωνική σταθερότητα, την θρησκευτική ελευθερία και την ισχύ των ενόπλων δυνάμεων όποιου κράτους βρεθεί στο στόχαστρο των

τρομοκρατών . Οι τρομοκρατικές ενέργειες που έχουν πραγματοποιηθεί στο όνομα του Ισλάμ έχουν μεγάλο αντίκτυπο παγκοσμίως καθώς αποτελούν δήλωση των τρομοκρατών προς τη διεθνή κοινότητα ότι η θρησκεία τους έχει μεγαλύτερη βαρύτητα από την ζωή τους. Με αυτόν τον τρόπο επιδιώκουν να προσελκύσουν οικονομική και πολιτική υποστήριξη από όλον τον κόσμο, ώστε να είναι σε θέση να συνεχίζουν τις επιχειρήσεις τους (Harmon 2001, σελ 44).

3 Οι κίνδυνοι από την εφαρμογή των στρατηγικών τρομοκρατίας

Σε αυτό το κεφάλαιο θα γίνει η ανάλυση των κινδύνων που προκύπτουν σε όλα τα επίπεδα από την εφαρμογή των στρατηγικών τρομοκρατίας, όπως αυτές αναλύθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, καθώς και όλες οι πτυχές της ασφάλειας που επηρεάζονται. Έχοντας αναλύσει όλες τις στρατηγικές τρομοκρατίας όπως τις αντιλαμβάνονται οι Harmon και Kydd and Walter, θα παρουσιαστούν οι κίνδυνοι που προκύπτουν από την συνδυασμένη εφαρμογή τους.

3.1 Κίνδυνοι που υφίστανται σε όλες τις πτυχές της ασφάλειας

Σύμφωνα με τους κ. Τζιφάκη και κ. Φακιολά, η ασφάλεια εντάσσεται σε τρεις διαφορετικές θεωρήσεις, στον τομέα των διεθνών σχέσεων. Η πρώτη αντίληψη εστιάζει στις στρατιωτικές διαστάσεις της ασφάλειας, δηλαδή την εξάλειψη των στρατιωτικών απειλών σε βάρος της εδαφικής ακεραιότητας και της εθνικής κυριαρχίας των κρατών. Η δεύτερη αντίληψη η οποία είναι πιο διευρυμένη, επεκτείνει το φάσμα των απειλών σε θέματα που επηρεάζουν όλη την ανθρωπότητα και δεν περιλαμβάνουν αναγκαία το στρατιωτικό παράγοντα, όπως το παράνομο μεταναστευτικό ζήτημα. Η τρίτη αντίληψη εστιάζει στην ανθρώπινη ασφάλεια, δηλαδή σε μεταβλητές που δύναται να επηρεάζουν μεμονωμένα τον άνθρωπο, όπως την περιβαλλοντική ασφάλεια ή την ασφάλεια υγείας (Τζιφάκης, Φακιολάς 2016, σελ 143). Στην παρούσα διπλωματική θα εξεταστούν οι απειλές για την ασφάλεια των κρατών ανεξαρτήτως θεώρησης, που προκύπτουν από τον τρόπο δράσης συγκεκριμένων τρομοκρατικών στρατηγικών καθώς και των σκοπών που αυτές επιδιώκουν να πετύχουν.

Η κυριότερη επιτυχία των τρομοκρατών από τις πρώτες επιθέσεις που καταγράφηκαν στην ιστορία, αποτελεί η δημιουργία φόβου στους πολίτες, κάτι που κρύβει πολιτικούς και ανθρωπιστικούς κινδύνους για τα κράτη. Με την διενέργεια αεροπειρατειών, βομβιστικών επιθέσεων και άλλων ενεργειών που οδηγούν σε πολλούς θανάτους προκαλείται πανικός. Αυτό προκαλεί την άρνηση των πολιτών να συμμετάσχουν σε κοινωνικά δρώμενα, την αποφυγή του συνωστισμού και την απώλεια της εμπιστοσύνης τους για την κυβέρνηση διότι φαίνεται πως δεν είναι σε θέση να προστατεύσει τον πληθυσμό από τέτοιες επιθέσεις (Harmon 2001, σελ 46).

Ένας από τους σημαντικότερους κινδύνους για τα κράτη είναι η ανατροπή της κυβέρνησης, με τη διάλυση της νομιμότητας και της ισχύος τους, αντικαθιστώντας τις με πιο επαναστατικές κυβερνήσεις. Για να πραγματοποιήσουν το στόχο τους οι τρομοκράτες προβαίνουν σε ενέργειες προπαγάνδας που αν δεν αντιμετωπιστούν σωστά κρύβουν περαιτέρω κινδύνους για τα κράτη. Πρώτον, η προπαγάνδα των τρομοκρατών διασπείρεται από τα μέσα επικοινωνίας και τον τύπο, συνεπώς πρέπει οι κυβερνήσεις να προβούν σε διακριτικές ενέργειες καταστολής τους, χωρίς την υπέρμετρη χρήση βίας ώστε να αποφευχθεί η εξέγερση του πληθυσμού. Δεύτερον, οι τρομοκράτες ενίοτε πραγματοποιούν επιθέσεις σε επιχειρήσεις ξένων συμφερόντων ή σε οικονομικούς στόχους, κάτι που μπορεί να προκαλέσει δυνητικό πλήγμα στις εμπορικές σχέσεις και την οικονομία ευρύτερα. Τέλος, ο μεγαλύτερος κίνδυνος με πολιτικό υπόβαθρο για τις κυβερνήσεις, αποτελεί ο συνασπισμός διαφόρων τρομοκρατικών ομάδων με κοινή ιδεολογία με σκοπό την πολιτική εξαπάτηση του πληθυσμού ώστε η κυβέρνηση να χάσει μεγάλο μέρος της στήριξης του πληθυσμού. Σκοπός τους είναι να κερδίσουν όσο το δυνατόν περισσότερους υποστηρικτές συνδυάζοντας αυτή την τακτική και με τρομοκρατικές ενέργειες, κατάλληλα δομημένες ώστε οι πολίτες να κατηγορήσουν την κυβέρνηση και όχι τις τρομοκρατικές οργανώσεις ώστε εν τέλει να επέλθει η ανατροπή της κυβέρνησης (Harmon 2001, σελ 51).

Η καταστροφή περιουσιών και οικονομικών πόρων που πραγματοποιείται από τις τρομοκρατικές ομάδες εκτός από οικονομικό μπορεί να έχει και πολιτικό αντίκτυπο για τα κράτη. Οι επιθέσεις που πραγματοποιούν έχουν επαναστατικό χαρακτήρα και επεκτείνονται στους τομείς των τραπεζικών συστημάτων, δημόσιων υποδομών καθώς και των μέσων μαζικής μεταφοράς. Οι κίνδυνοι από αυτές τις ενέργειες εκτός από την πρόκληση ανασφάλειας στον πληθυσμό, αφορούν κυρίως το κράτος, καθώς οδηγούν σε μείωση των εμπορικών συναναστροφών, αύξηση των δαπανών που προέρχονται από την επιβολή της τάξης καθώς και μείωση των εσόδων από την κρατική φορολογία (Harmon 2001, σελ 54).

Οι τρομοκράτες συνήθως αποφεύγουν την άμεση σύγκρουση τους με στρατιωτικές δυνάμεις, συνεπώς στοχεύουν σε επιθέσεις εναντίον του πληθυσμού που θα έχει ισχυρό αντίκτυπο για τις δυνάμεις ασφαλείας ενός κράτους. Κάθε απειλή για τους πολίτες προκαλεί αίσθημα ανασφάλειας στους ίδιους για το βαθμό ικανότητας των σωμάτων ασφαλείας και των μηχανισμών της κυβέρνησης. Η αντίδραση του κράτους είναι να συσπειρώσει τις ένοπλες δυνάμεις στο κέντρο δράσης της τρομοκρατικής ομάδας που συχνά βρίσκεται στην πρωτεύουσα, τηρώντας τις σε συνεχή ετοιμότητα ώστε να καθησυχάσει τους πολίτες, αφήνοντας ελεύθερο πεδίο στις τρομοκρατικές ομάδες να δρουν ελεύθερα στην περιφέρεια της χώρας. Οι κίνδυνοι για το κράτος από την συνεχόμενη στρατιωτική δράση είναι πολλοί αφού η εξάντληση του στρατιωτικού προϋπολογισμού για την αντιτρομοκρατία αφαιρεί χρήματα από κοινωνικά προγράμματα και αποπροσανατολίζει τις ένοπλες δυνάμεις από την αποστολή τους. Η φύλαξη των εξωτερικών συνόρων περιορίζεται και τα τμήματα ασφαλείας

επικεντρώνονται σε εσωτερικές απειλές, κάτι που κρύβει κίνδυνο της αμφισβήτησης της εθνικής κυριαρχίας από ξένες δυνάμεις (Harmon 2001, σελ 58).

Η τελευταία μεγάλη απειλή για τα κράτη αποτελεί η διεθνοποίηση της τρομοκρατίας καθώς αν ένα ζήτημα αποκτήσει δημοσιότητα εκτός συνόρων, ενδέχεται να εμπνεύσει ξένες τρομοκρατικές ομάδες να συνεργαστούν με τις εγχώριες ώστε να δικαιολογήσουν στη διεθνή κοινότητα την νομιμότητα των πράξεων τους. Ταυτόχρονα μπορεί να ωθήσει εχθρικά προσκείμενες χώρες να στηρίξουν τη δράση των τρομοκρατικών οργανώσεων που δραστηριοποιείται στο εσωτερικό του μη φίλιου κράτους για δικά τους συμφέροντα. Κάποιες τρομοκρατικές οργανώσεις τις τελευταίες δεκαετίες ακολουθούν την λογική της νέας τρομοκρατίας υιοθετώντας διεθνοποιημένη λογική, συνεπώς αναζητούν την αλληλεγγύη μεταξύ τους για να συγκεντρώσουν την υλικότεχνική, ιδεολογική και οικονομική υποστήριξη που απαιτείται για τις πράξεις τους (Harmon 2001, σελ 62).

3.2 Κίνδυνοι που απορρέουν από τις στρατηγικές της τρομοκρατίας

Σε αυτή την υποενότητα, θα πραγματοποιηθεί η ανάλυση των κινδύνων που προκύπτουν από τις κυριότερες στρατηγικές των τρομοκρατών, αυτών της φθοράς, πρόκλησης και εκφοβισμού. Η διάκριση αυτή έγινε καθώς οι παραπάνω στρατηγικές χρησιμοποιούνται συχνότερα στις τρομοκρατικές δράσεις και παρουσιάζουν σημαντικότερες επιπτώσεις που χρήζουν άμεση αντιμετώπιση.

3.2.1 Κίνδυνοι από την στρατηγική της φθοράς

Η στρατηγική της φθοράς είναι δομημένη με τέτοιο τρόπο ώστε να προκαλεί ανασφάλεια στο στόχο καθώς δεν μπορεί να προσδιοριστεί με ακρίβεια το μέγεθος των απειλών. Σύμφωνα με τους Kydd και Walter οι τρομοκράτες δύναται να εμπλακούν σε πόλεμο φθοράς με στόχους που ανήκουν γεωγραφικά οπουδήποτε στην παγκόσμια κοινότητα και δεν είναι αναγκαία εγχώριοι. Οι τακτικές τους σκοπεύουν στην αλλαγή των ισορροπιών σε θέματα ισχύος και δικαιοδοσίας συνεπώς οι κίνδυνοι για τα κράτη μπορούν να έχουν διεθνείς συνέπειες (Kydd and Walter 2006, σελ 103). Για τις Ηνωμένες Πολιτείες η πραγματικότητα άλλαξε ολοκληρωτικά μετά την επίθεση στους δίδυμους πύργους, συνεπώς έπρεπε να προβούν σε ενέργειες προκειμένου να αποκατασταθεί η έννοια της ασφάλειας στη χώρα. Για να επενδύσουν στην πρόληψη, την διαχείριση συνεπειών και τα αντίποινα από τον πόλεμο φθοράς με την Αλ Κάιντα έπρεπε να διαχειριστούν τις επιπτώσεις του πολέμου στον ανθρωπιστικό, οικονομικό, πολιτικό και ψυχολογικό τομέα (Heymann 2001,σελ 24).

Ένα ζήτημα που απασχόλησε τη διεθνή κοινότητα μετά την εισβολή των ΗΠΑ στο Αφγανιστάν είναι αυτό της ανθρώπινης ασφάλειας, καθώς ενώ οι τρομοκρατικές ενέργειες απειλούσαν την ανθρώπινη ζωή, οι κινήσεις των αμερικανικών κυβερνήσεων για την αντιμετώπιση τέτοιων ενεργειών ήταν αυτές που καταπατούσαν τα ανθρώπινα δικαιώματα. Στο βωμό του αγώνα κατά της τρομοκρατίας είναι ορατοί οι κίνδυνοι για την κοινωνία, καθώς δημιουργούνται δύο αντίπαλα στρατόπεδα, αυτό των υποστηρικτών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αυτό των υπέρμαχων της ανθρώπινης ασφάλειας. Η απρόσεκτη και μη «χειρουργική» χρήση των εργαλείων που δίνονται στις κυβερνήσεις για την αντιτρομοκρατία ενδέχεται να οδηγήσει στην ανάδειξη των κινδύνων της κατευθυνόμενης δικαστικής εξουσίας καθώς και την φίμωση της δημοσιογραφίας, της ελεύθερης έκφρασης του λόγου και των θρησκευτικών ελευθεριών. Οι ΗΠΑ κατά τη διάρκεια του πολέμου στο Αφγανιστάν κατηγορήθηκαν για την αδικαιολόγητη χρήση βίας στο εσωτερικό της χώρας και γενικότερα σε ενέργειες που καταπατούσαν τη συνθήκη της Γενεύης. Το αποτέλεσμα αυτών των ενεργειών μπορεί να αποβεί καταστροφικό καθώς ενδέχεται να προκαλέσει παγκόσμια κατακραυγή και να ωθήσει άλλες οργανώσεις να στραφούν ενάντια του επιτιθέμενου.

Στην προσπάθεια τους για προστασία των πολιτών από τους τρομοκράτες, οι ΗΠΑ μέσω στρατηγικών αντιτρομοκρατίας προχώρησαν σε ενέργειες που αποτελούν σοβαρή απειλή για την ανθρώπινη ασφάλεια καθώς οι συνεχείς στρατιωτικές συγκρούσεις αποτελούν κίνδυνο για την ανθρώπινη ζωή. Πολλές φορές πραγματοποίησαν βάνουσες αντιτρομοκρατικές ενέργειες με σκοπό να αποθαρρύνουν την τρομοκρατική δράση και ιδεολογία, προχωρώντας σε δολοφονίες τρομοκρατών αποφεύγοντας τις νόμιμες διαδικασίες της σύλληψης. Οι Ταλιμπάν ως αντίποινα πραγματοποιούσαν επιθέσεις αυτοκτονίας, βομβιστικές επιθέσεις και μαζικές δολοφονίες, γεγονός που κόστισε συνολικά τη ζωή σε 30.000 πολίτες. Σύμφωνα με αναφορά της UNAMA (UN Assistance Mission) του 2018, το μεγαλύτερο μέρος των απωλειών στον πόλεμο με τους τρομοκράτες, αποτελούνταν από άμαχους και ήταν αποτέλεσμα είτε επιθέσεων των Ταλιμπάν είτε αντεπιθέσεων των αμερικανικών δυνάμεων (Bincof, Nyadera 2019, σελ 19).

Ένας από τους μεγαλύτερους κινδύνους για τα κράτη από έναν πόλεμο φθοράς με τους τρομοκράτες αποτελούν οι οικονομικές επιπτώσεις που ενδεχομένως θα αντιμετωπίσουν. Όπως δήλωσαν οι ίδιοι οι Τζιχαντιστές ο σκοπός τους ήταν οι ΗΠΑ να «ματώσουν» στρατιωτικά και οικονομικά, πραγματοποιώντας επιθέσεις που στοχεύουν σε οικονομικές απώλειες και να τους ωθήσουν να ξοδέψουν υπέρογκα ποσά για την προστασία των υποδομών τους. Σύμφωνα με την Αλ Κάιντα, οι ΗΠΑ αντλούν την πολιτική επιρροή και στρατιωτική ισχύ τους από την οικονομία συνεπώς για να την «γονατίσουν» οικονομικά έπρεπε να τερματίσουν την στρατιωτική ηγεμονία και την παρουσία τους στη Μέση Ανατολή. Η τακτική του επιτιθέμενου στην στρατηγική της φθοράς είναι να πραγματοποιεί ένα καίριο χτύπημα που θα επηρεάσει την οικονομία και μετά να αναμένει, με αποτέλεσμα ο αμυνόμενος να βρίσκεται συνεχώς σε ένα καθεστώς οικονομικής αβεβαιότητας. Ένα ισχυρό

κράτος όπως οι ΗΠΑ με οικονομικά συμφέροντα που επεκτείνονται παγκοσμίως, πρέπει να είναι σε θέση να διασφαλίζει στις επιχειρήσεις που συναναστρέφεται ότι οι επενδύσεις τους είναι ασφαλείς και δεν απειλούνται από τις επιθέσεις των τρομοκρατών (Forest, Salama 2008, σελ 7).

Ο πόλεμος της φθοράς, συνεπώς αποτελεί μία χρονοβόρα διαδικασία με διάρκεια που έχει μεγάλες επιπτώσεις για την οικονομία. Πρώτον δύναται να μειώσει τους φυσικούς και ανθρώπινους πόρους ως αποτέλεσμα των τρομοκρατικών επιθέσεων και να δημιουργήσει μεγάλη αβεβαιότητα. Επιπροσθέτως ενδέχεται να προκαλέσει μεγάλη αύξηση σε δαπάνες για την αντιτρομοκρατία, έλλειψη πρώτων υλών στον τομέα της παραγωγής αμυντικού εξοπλισμού καθώς και πλήγμα στον τουρισμό. Σύμφωνα με έρευνες, η τρομοκρατία ενδέχεται να επηρεάζει τις παγκόσμιες επενδύσεις σε οποιασδήποτε δυναμικότητας κράτους και αν συμβαίνει, διότι οι μετακινήσεις κεφαλαίων μεταξύ των χωρών επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από την τρομοκρατική δραστηριότητα (Abadie, Gardeazabal 2008,σελ 2).

Μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου, η εισβολή των ΗΠΑ στο Αφγανιστάν, ώθησε την αμερικάνικη γερουσία να προβεί στην θέσπιση μέτρων ασφαλείας για να είναι έτοιμοι να αντιμετωπίσουν ενδεχόμενες νέες τρομοκρατικές επιθέσεις στο εσωτερικό της χώρας . Για να προετοιμαστεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο η πολιτεία απέναντι σε βιολογικές, πυρηνικές, χημικές, ραδιολογικές ή βομβιστικές απειλές έχει θεσπίσει στρατηγικές που σχετίζονται με την ασφάλεια των πολιτών, τα μέτρα έγκαιρης προειδοποίησης του πληθυσμού, την ανίχνευση βιολογικών απειλών, την θωράκιση των μέσων μεταφοράς και την αναβάθμιση των υπηρεσιών πληροφοριών. Για να λειτουργήσουν αυτές οι μεταρρυθμίσεις όμως, απαιτείται η αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ κοινότητας και αστυνομίας, οι οποίοι αποτελούν τους κύριους δρώντες που συνεργάζονται για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Ωστόσο κάποιες φορές, οι δυνάμεις ασφαλείας επικεντρώνονται στην υλοποίηση των στρατηγικών αντιτρομοκρατίας παραμελώντας τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι πολίτες στην καθημερινότητα τους. Αυτό κρύβει τον κίνδυνο της δημιουργίας ενός ρήγματος στις μεταξύ τους σχέσεις, με την πολιτεία εν τέλει να δέχεται την ευθύνη για τους λάθους χειρισμούς σε θέματα αστυνόμευσης (Alpert, Flynn, Hasisi, 2009,σελ 179).

Ο τομέας του τουρισμού είναι από τους σημαντικότερους παράγοντες της παγκόσμιας οικονομίας και για κάποιες χώρες αποτελεί την κύρια πηγή εσόδων. Οι τρομοκρατικές επιθέσεις σε ένα κράτος απωθούν τους τουρίστες από την επίσκεψη σε αυτό, δημιουργώντας ταυτόχρονα, μία αρνητική εικόνα για τον συγκεκριμένο προορισμό. Οι επιθέσεις στους Δίδυμους Πύργους προκάλεσε ανασφάλεια, οδηγώντας στη ραγδαία μείωση των διεθνών αφίξεων για τα επόμενα χρόνια. Επίσης, μεγάλες αμερικανικές αεροπορικές εταιρίες οδηγήθηκαν στην χρεοκοπία καθώς οι τουρίστες επέλεξαν να μην ταξιδέψουν με

εκείνες, αφού οι ΗΠΑ βρισκόταν στο στόχαστρο των τρομοκρατικών ενεργειών για αρκετά έτη (Bac, Bugnar, Mester 2015, σελ 8).

3.2.2 Κίνδυνοι από την στρατηγική του εκφοβισμού

Η στρατηγική του εκφοβισμού χρησιμοποιείται από τους τρομοκράτες για την πρόκληση ανασφάλειας στο γηγενή πληθυσμό, σχετικά με την ικανότητα της κυβέρνησης να εφαρμόσει την απαιτούμενη ισχύ για να διατηρηθεί στην εξουσία. Οι κίνδυνοι που παρουσιάζονται μέσω αυτής της στρατηγικής για τα κράτη εστιάζονται κυρίως σε θέματα της πολιτικής κατάστασης και της κοινωνικής σταθερότητας που επικρατεί (Kydd and Walter 2006, σελ 110). Οι ενέργειες αυτές στοχεύουν απλούς πολίτες που συνήθως δεν αποτελούν απειλή για τις τρομοκρατικές ομάδες, αλλά στηρίζουν την πολιτική γραμμή της κυβέρνησης, που οι τρομοκράτες επιδιώκουν να διαφοροποιήσουν. Μέσω των βάρβαρων επιθέσεων δημιουργείται μεγάλη ψυχολογική πίεση στον πληθυσμό με σκοπό την πρόκληση πανικού, ανασφάλειας και αποπροσανατολισμού ώστε η κυβέρνηση να υποκύψει στα πολιτικά αιτήματα των τρομοκρατών.

Το «Ισλαμικό κράτος» χρησιμοποίησε κυρίως τον εκφοβισμό ώστε να ελέγχει τους πολίτες των μουσουλμανικών κρατών της Μέσης Ανατολής, δείχνοντας τους τις συνέπειες ανυπακοής στο νόμο της σαρία, με τις επιθέσεις εναντίων των ΗΠΑ. Εγκατέστησε στη Συρία και το Ιράκ άτυπα υπουργεία για υποστήριξη και κάλυψη του πολέμου, επέβαλε αυστηρή φορολογία και νόμους σχετικά με τις ελευθερίες των μουσουλμάνων. Επίσης έλεγχε τις κρίσιμες υποδομές, την γεωργία και τους πολύτιμους πόρους καθώς και τον τομέα της υγείας (Dixon, Lawson 2022, σελ 2120). Όπως αναλύθηκε στο πρώτο κεφάλαιο, οι Ταλιμπάν προχωρούσαν σε αποκεφαλισμούς δασκάλων ώστε να αποτρέψουν τις γυναίκες να έχουν ίσα δικαιώματα στην εκπαίδευση. Με αυτό το σκοπό επιδίωκαν να επικρατήσει η δική τους πολιτική βούληση μέσω του νόμου της σαρία, που δεν προέβλεπε την ισότητα των φύλων. Ένας σημαντικός κίνδυνος για την κοινωνία αποτελεί η ψυχολογική φόρτιση που δημιουργείται στους πολίτες βλέποντας ότι οι επιθέσεις είναι αδύνατον να προβλεφθούν και ότι άπαντες ανά πάσα στιγμή μπορούν να αποτελέσουν μελλοντικά θύματα, προκαλώντας τους μεγάλο στρες. Ο κίνδυνος της ψυχολογικής καταρράκωσης δημιουργεί μεγαλύτερες επιπτώσεις για τις κυβερνήσεις αφού διαλύεται η συνοχή και ασφάλεια της κοινωνίας, καθώς πρωτίστως κυριαρχεί η προσπάθεια για ατομική επιβίωση.

3.2.3 Κίνδυνοι από τη στρατηγική της πρόκλησης

Η στρατηγική της πρόκλησης επιτυγχάνεται με προκλητικές τρομοκρατικές ενέργειες εναντίον της κρατικής δικαιοδοσίας ώστε να προκαλέσουν την στρατιωτική αντίδραση της

κυβέρνησης, ελπίζοντας σε απώλειες αμάχων. Με αυτόν τον τρόπο αποσκοπούν στη δημιουργία πλήγματος στην αξιοπιστία της κυβέρνησης, ώστε οι πολίτες να πάρουν το μέρος των τρομοκρατών με σκοπό να επέλθει η αλλαγή της πολιτικής κατάστασης στο κράτος (Kydd and Walter 2006, σελ 114). Η ριζοσπαστικοποίηση των πολιτών μετά από μία πετυχημένη στρατηγική πρόκλησης μπορεί να οδηγήσει σε πληθώρα κινδύνων, από την απώλεια της στήριξης για τον τρόπο δράσης της κυβέρνησης, μέχρι την συσπείρωση της κοινότητας με την τρομοκρατική οργάνωση που δέχτηκε τα αντίποινα της κυβέρνησης. Στον οικονομικό τομέα τα πλήγματα είναι μεγάλα, καθώς οι κρατικές ενέργειες ανταπόδοσης στην τρομοκρατική βία και οι αντιτρομοκρατικές στρατηγικές για ενδεχόμενα μελλοντικά χτυπήματα έχουν μεγάλο κόστος (Dickson, Mesquita 2007, σελ 364). Οι τρομοκρατικές οργανώσεις που προβαίνουν σε τακτικές πρόκλησης συνήθως είναι λιγότερο ισχυρές από τις κυβερνήσεις που στοχεύουν, συνεπώς η υπερβολική και λανθασμένη αντίδραση από τις αρχές μπορεί να δημιουργήσει μία αρνητική εικόνα στη διεθνή κοινότητα και πολιτική αστάθεια στην περιοχή. Αυτό συμβαίνει διότι οι τακτικές αντιτρομοκρατίας επιτυγχάνονται με τη χρήση βίας, κάτι που μπορεί να προκαλέσει την αντίδραση των πολιτών, αν καταπατούνται τα ανθρώπινα δικαιώματα (Nobel-Konig 2020, σελ 279).

Η 11η Σεπτεμβρίου αποτέλεσε την αρχή ενός πολέμου φθοράς αλλά και κατά μεγάλο ποσοστό ενέργεια στρατηγικής της πρόκλησης. Η Αλ Κάιντα επιδίωκε να ωθήσει τους Αμερικανούς σε μαζική αντίδραση με σκληρά αντίποινα εναντίον των μουσουλμανικών κρατών όπου οι τρομοκράτες ασκούσαν επιρροή, ώστε μέσα από τις παράπλευρες απώλειες να παρουσιάσουν στο μουσουλμανικό κόσμο το βάρβαρο πρόσωπο των ΗΠΑ. Θέλησαν να δείξουν σε όλους τους μουσουλμάνους ότι η Αμερική κατείχε έναν ιμπεριαλιστικό και αντί-ισλαμικό χαρακτήρα ώστε όλοι να ταχθούν με το μέρος των εξτρεμιστών και να αυξήσουν τον αριθμό των μνημένων αλλά και την ισχύ της Αλ Κάιντα (Lake 2002, σελ 20).

Οι στρατηγικές αντιτρομοκρατίας που χρησιμοποιούνται από τις κυβερνήσεις μετά την πρόκληση τους από τις τρομοκρατικές οργανώσεις κρύβουν κινδύνους για τα κράτη, καθώς η πραγματοποίηση αντιποίνων από δημοκρατικά κράτη με υπέρμετρη χρήση βίας αποτελεί κάποιες φορές μεγαλύτερη απειλή από τις ίδιες τις τρομοκρατικές ενέργειες. Ενδέχεται να ενεργοποιήσει κινδύνους που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις ελευθερίες των πολιτών, καθώς η αυθαίρετη εξουσία των υπηρεσιών πληροφοριών και της αστυνομίας μπορεί να οδηγήσει στην εμπόδιση της ιδιωτικής ζωής των πολιτών. Επίσης μπορεί να προκαλέσει αντιδημοκρατική στάση από πλευράς κυβέρνησης σε θέματα που αφορούν την εκδίκαση των παραπτώματων των πολιτών καθώς και να εμπλέξει τις δυνάμεις ασφαλείας σε θέματα λήψης αποφάσεων. Στον πολιτικό τομέα επειδή την κρίσιμη στιγμή των προκλητικών ενεργειών οι διοικούντες δεν δρουν πάντα συνυπολογίζοντας τις συνέπειες των αντιποίνων καθώς και όλες τις πιθανές επιλογές που έχουν, αψηφούν την βούληση των πολιτών και παίρνουν αποφάσεις ακραίες που δεν συμβαδίζουν με τις δημοκρατικές διαδικασίες (Crenshaw 2010, σελ 4).

4 Ανάλυση κινδύνων που απορρέουν από τις στρατηγικές τρομοκρατίας

Σε αυτό το κεφάλαιο θα γίνει η αξιολόγηση των κινδύνων από την εφαρμογή των στρατηγικών τρομοκρατίας με την χρήση εργαλείων διακινδύνευσης. Θα περιορίσουμε τη δεξαμενή των κινδύνων στους κυριότερους με την πιο λεπτομερή ανάλυση τους, ώστε τελικά να προσδιοριστεί ποια στρατηγική τρομοκρατίας είναι επικινδυνότερη για τα κράτη. Οι κίνδυνοι με τη μεγαλύτερη επίδραση είναι αυτοί που σχετίζονται με την ανθρώπινη ασφάλεια, την οικονομία και την πολιτική κατάσταση, συνεπώς η ανάλυση τους αποτελεί τη βασική προτεραιότητα.

4.1 Εργαλεία Διακινδύνευσης

Για να πραγματοποιηθεί λεπτομερής ανάλυση των κινδύνων, πρέπει να γίνει η βαθμονόμηση τους ως προς την πιθανότητα εκδήλωσης τους καθώς και ως προς τον αντίκτυπο από την εφαρμογή τους για τα κράτη. Η κατάταξη των κινδύνων με βάση την πιθανότητα εκδήλωσης τους θα οριστεί σε μία κλίμακα από το 1 (Σπάνιο) ως το 5 (Βέβαιο) και με βάση τον αντίκτυπο σε μία κλίμακα από το 1 (Ελάχιστο αντίκτυπο) ως το 5 (Καταστροφικό αντίκτυπο). Η επιλογή της αξιολόγησης της πιθανότητας και του αντίκτυπου από το 1 έως το 5 έγινε σύμφωνα με την κλίμακα Likert, η οποία επιτρέπει μία ρεαλιστική έκφραση της σχέσης μεταξύ των βαθμίδων από την χαμηλότερη στην υψηλότερη. Η σημαντικότητα για τους κινδύνους που έχουν οριστεί στα προηγούμενα κεφάλαια θα υπολογιστεί από το γινόμενο των αριθμών που θα τους δοθούν στις κλίμακες πιθανότητας και αντίκτυπου.

Έχοντας θέσει ως προτεραιότητα την προστασία της ανθρώπινης ζωής, την πολιτική σταθερότητα και την οικονομική ευημερία, οι κίνδυνοι που σχετίζονται με αυτούς τους τομείς θα βαθμολογηθούν με τον υψηλότερο αντίκτυπο καθώς οι συνέπειες τους για τα κράτη θα είναι καταστροφικές. Όσοι κίνδυνοι σχετίζονται με την ανθρώπινη ασφάλεια θα βαθμολογηθούν με 5 καθώς η ανθρώπινη ζωή αποτελεί την προτεραιότητα των κρατών και οι κίνδυνοι που σχετίζονται με την οικονομία και την πολιτική κατάσταση θα βαθμολογηθούν με 4. Οι κίνδυνοι που σχετίζονται με τις κοινωνικές επιπτώσεις της τρομοκρατίας θα βαθμολογηθούν με 3 και αυτοί που αφορούν την εικόνα των κρατών προς την διεθνή κοινότητα ή τις ψυχολογικές επιπτώσεις της τρομοκρατίας θα πάρουν τον αριθμό 2. Σε μεμονωμένες περιπτώσεις ενδέχεται κάποιοι κίνδυνοι με χαμηλό αντίκτυπο να λάβουν υψηλότερες τιμές, αν διαπιστωθεί ότι η εφαρμογή τους επηρεάζει καταστροφικά τα κράτη.

4.2 Μήτρα Κινδύνων

Σε αυτό το κεφάλαιο θα βαθμολογηθούν οι πιθανότητες εμφάνισης των κινδύνων για κάθε στρατηγική της τρομοκρατίας ξεχωριστά, ώστε εν τέλει να προσδιοριστεί η σημαντικότητα τους.

4.2.1 Αξιολόγηση κινδύνων από έναν πόλεμο φθοράς

Όπως αναλύθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, η στρατηγική της φθοράς βασίζεται στη δυνατότητα των τρομοκρατών να πείσουν την αντίπαλη κυβέρνηση ότι διαθέτουν την αποφασιστικότητα να επιφέρουν τόσο σοβαρό κόστος ώστε αυτή να υποκύψει στις απαιτήσεις τους. Η μακροχρόνια παραμονή σε έναν πόλεμο φθοράς είναι σίγουρο ότι θα επιφέρει μεγάλες οικονομικές συνέπειες για τους εμπλεκόμενους συνεπώς ο κίνδυνος A3 θα βαθμολογηθεί με πιθανότητα 5. Η στρατηγική της φθοράς εμπεριέχει ως κύριο χαρακτηριστικό το στοιχείο του χρόνου, συνεπώς η παράταση μιας σύγκρουσης δημιουργεί μεν μακροχρόνια προβλήματα αλλά ταυτόχρονα προσφέρει χρόνο για τη λήψη μέτρων περιορισμού ή αντιμετώπισης αυτών των προβλημάτων. Η βασική παράμετρος που ρυθμίζει την πιθανότητα για επιδείνωση των συνεπειών από τον πόλεμο φθοράς είναι ότι το κράτος μπορεί ανά πάσα στιγμή να διακόψει τις συγκρούσεις με τους τρομοκράτες, αν το κόστος των επιθέσεων υπερβαίνει των συμφερόντων του. Για το λόγο αυτό δεν είναι σίγουρο ότι πάντα θα υπάρξει επιδείνωση της ανθρώπινης ασφάλειας, συνεπώς ο κίνδυνος A1 θα βαθμολογηθεί με 4.

Στην εμπλοκή σε ένα συνεχή πόλεμο φθοράς, το κράτος έχει την συμπάθεια της διεθνούς κοινότητας καθώς αρκετά κράτη έχουν πέσει θύματα της τρομοκρατίας και γνωρίζουν τις θυσίες και δυσκολίες από τέτοιου είδους σύγκρουση. Συνεπώς στον βωμό του αγώνα κατά της τρομοκρατίας ο εμπλεκόμενος μπορεί να νομιμοποιεί την χρήση βίας καθώς αυτή χρησιμοποιείται για την προστασία της ανθρώπινης ασφάλειας και των κρατικών συμφερόντων. Επίσης, οι κυβερνήσεις λόγω της ικανότητας τους να επιλέγουν πότε θα διακόψει την σύγκρουση, δύναται να αφουγκράζονται την κατάσταση που επικρατεί στην κοινότητα και να προβαίνουν σε διορθωτικές κινήσεις ώστε να διατηρήσουν τις ισορροπίες στην κοινωνία, καθώς και την επιβίωση τους. Άρα θεωρείται ότι κινήσεις από πλευράς κυβέρνησης που μπορούν να οδηγήσουν στους κινδύνους της ανατροπής της εξουσίας, του ρήγματος στις σχέσεις με τους πολίτες και της διεθνούς απομόνωσης (A2, A4, A5) δεν είναι βέβαιο ότι θα συμβούν σε κάθε τρομοκρατική ενέργεια φθοράς, οπότε οι συγκεκριμένοι κίνδυνοι θα βαθμολογηθούν με πιθανότητα 3.

Πίνακας 1 Κίνδυνοι από πόλεμο φθοράς

Κίνδυνος	Αντίκτυπος	Πιθανότητα εκδήλωσης	Σημαντικότητα
A1. Επιδείνωση ανθρώπινης ασφάλειας	5	4	20
A2. Ανατροπή της κυβέρνησης	4	3	12
A3. Οικονομικές συνέπειες (απώλειες επενδύσεων, αύξηση στρατιωτικού προϋπολογισμού, μείωση τουρισμού)	4	5	20
A4. Διεθνής απομόνωση	2	3	6
A5. Ρήγμα κοινωνίας-πολιτείας	3	3	9

Πίνακας 2 Μήτρα κινδύνων από πόλεμο φθοράς

Αντίκτυπος

Πιθανότητα Εκδήλωσης	Ελάχιστος (1)	Μικρός (2)	Σοβαρός (3)	Πολύ Σοβαρός (4)	Καταστροφικός (5)
Σπάνιο (1)					
Απρόσμενο (2)					
Πιθανό (3)		A4	A5	A2	

Σύνηθες (4)				A1
Βέβαιο (5)			A3	

4.2.2 Αξιολόγηση κινδύνων στρατηγικής του εκφοβισμού

Ο κύριος στόχος των τρομοκρατών χρησιμοποιώντας την στρατηγική του εκφοβισμού είναι η πρόκληση ανασφάλειας και φόβου στον πληθυσμό ώστε να προκαλέσουν τον αποπροσανατολισμό της κοινωνίας και εν τέλει την ανατροπή της κυβέρνησης. Συνεπώς οι πιθανότεροι κίνδυνοι από την επιτυχή τρομοκρατική δράση αποτελούν η πρόκληση ψυχολογικού στρες και ο επηρεασμός της πολιτικής βούλησης των πολιτών (B1,B5), οι οποίοι θα βαθμολογηθούν με πιθανότητα 5. Ο αντίκτυπος που αφορά τις ψυχολογικές επιπτώσεις από τον εκφοβισμό θα βαθμολογηθεί με 4 στην συγκεκριμένη περίπτωση και όχι με 3 όπως αναλύθηκε προηγουμένως, καθώς η ψυχολογική βία αποτελεί το κύριο εργαλείο αυτής της στρατηγικής και θα έχει καταστροφικές συνέπειες για το κράτος σε όλους τους τομείς. Όπως απέδειξε η επιτυχημένη δράση των ισλαμιστών στις μουσουλμανικές χώρες της Μέσης Ανατολής, είναι βέβαιο ότι οι ψυχολογικές και πολιτικές συνέπειες του εκφοβισμού αποτελούν τους βασικότερους κινδύνους της τρομοκρατικής δράσης.

Η ανατροπή της κυβέρνησης αποτελεί τον απώτερο σκοπό των τρομοκρατών αφού πρώτα πειστεί ο πληθυσμός για την αδυναμία της πολιτικής ηγεσίας. Παρόλα αυτά, η πιθανότητα να επιτευχθεί ο στόχος αυτός είναι περιορισμένη καθώς οι τρομοκράτες έχουν συνήθως την ισχύ να αντλήσουν μεμονωμένες πολιτικά οφέλη και όχι την ολοκληρωτική ανατροπή της κυβέρνησης. Ο λόγος είναι διότι οι κυβερνήσεις μπορούν να προβάλλουν την ισχύ τους έναντι των τρομοκρατών, ώστε να κερδίσουν πάλι την εμπιστοσύνη των πολιτών, συνεπώς ο κίνδυνος της ανατροπής της κυβέρνησης θα βαθμολογηθεί με 3. Ένα κακό σενάριο επίσης από την στρατηγική του εκφοβισμού αποτελεί η διάλυση της κοινωνικής συνοχής και ο έλεγχος του οικονομικού πλούτου από τους τρομοκράτες. Όπως αναλύθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, οι τρομοκράτες προβαίνουν σε τέτοιες ενέργειες ώστε να επικρατήσει η δική τους πολιτική βούληση και για να είναι σε θέση να χρηματοδοτούν ευκολότερα τον αγώνα της τρομοκρατίας. Συνήθως οι τρομοκρατικές ομάδες δεν έχουν την δυνατότητα να προβούν σε μεγάλης κλίμακας ενέργειες εκφοβισμού με καταστροφικές συνέπειες, καθώς δεν έχουν πάντα τη δυνατότητα να προκαλέσουν κακό σε ηγετικά στελέχη της πολιτείας. Για το λόγο αυτό οι κίνδυνοι B3, B4 της διάλυσης της κοινωνικής συνοχής και του ελέγχου του οικονομικού πλούτου θα βαθμολογηθούν με πιθανότητα 2.

Πίνακας 3 Κίνδυνοι από την στρατηγική του εκφοβισμού

Κίνδυνος	Αντίκτυπος	Πιθανότητα εκδήλωσης	Σημαντικότητα
B1. Πρόκληση ψυχολογικού στρες στον πληθυσμό	4	5	20
B2. Ανατροπή της κυβέρνησης	4	3	12
B3. Διάλυση της κοινωνικής συνοχής	3	2	6
B4. Έλεγχος υποδομών και οικονομικού πλούτου από τους τρομοκράτες	4	2	8
B5. Επηρεασμός της πολιτικής βούλησης των πολιτών	3	5	15

Πίνακας 4 Μήτρα κινδύνων από πόλεμο εκφοβισμού

Αντίκτυπος

Πιθανότητα Εκδήλωσης	Ελάχιστος (1)	Μικρός (2)	Σοβαρός (3)	Πολύ Σοβαρός (4)	Καταστροφικός (5)
Σπάνιο (1)					
Απρόσμενο (2)			B3	B4	
Πιθανό (3)				B2	

Σύνηθες (4)					
Βέβαιο (5)			B5	B1	

4.2.3 Αξιολόγηση κινδύνων στρατηγικής της πρόκλησης

Η στρατηγική της πρόκλησης επιτυγχάνεται με τρομοκρατικά χτυπήματα ενάντια της κυβέρνησης με σκοπό αυτή να αντιδράσει με βία, κάτι που ενδέχεται να προκαλέσει παράπλευρες απώλειες αμάχων. Αυτή η στρατηγική αποτελεί άμεση απειλή για την ανθρώπινη ασφάλεια καθώς κυβερνητικοί στόχοι και πληθυσμός εμπλέκονται στα σχέδια των τρομοκρατών, συνεπώς ο κίνδυνος Γ4 θα βαθμολογηθεί με πιθανότητα 5. Η κοινωνία όταν αντιλαμβάνεται ότι η κυβέρνηση χρησιμοποιεί βία απέναντι στον πληθυσμό είναι φυσιολογικό ότι θα αντιδράσει, άρα θα θεωρηθεί ότι η ριζοσπαστικοποίηση αποτελεί από τις βέβαιες συνέπειες των προκλητικών ενεργειών των τρομοκρατών. Συνεπώς και ο κίνδυνος Γ2 θα βαθμολογηθεί με 5. Ο διχασμός των πολιτών για τις βίαιες ενέργειες της κυβέρνησης μπορεί να προκαλέσει εξεγέρσεις, κάτι που εμπεριέχει την υψηλή πιθανότητα ανατροπής της κυβέρνησης, οπότε αυτός ο κίνδυνος Γ1 θα βαθμολογηθεί με τον αριθμό 4. Σε ίδιο επίπεδο πιθανότητας κινείται και ο κίνδυνος Γ5 που θα βαθμολογηθεί με πιθανότητα 4 καθώς αν η πρόκληση πετύχει, η χρήση βίας από τις κυβερνήσεις απέναντι σε τρομοκράτες είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα προκαλέσουν την αντίδραση της κοινής γνώμης. Τέλος οι αντιτρομοκρατικές στρατηγικές ενδέχεται να προκαλέσουν σπατάλη υπέρογκων ποσών, αλλά οι συγκρούσεις με τους τρομοκράτες δεν είναι πιθανό να έχουν την ίδια διάρκεια όπως από έναν πόλεμο φθοράς. Για το λόγο αυτό ο κίνδυνος Γ3 των οικονομικών επιπτώσεων θα βαθμολογηθεί με πιθανότητα 3.

Πίνακας 5 Κίνδυνοι από την στρατηγική της πρόκλησης

Κίνδυνος	Αντίκτυπος	Πιθανότητα εκδήλωσης	Σημαντικότητα
Γ1.Ανατροπή της κυβέρνησης	4	4	16
Γ2.Ριζοσπαστικοποίηση της κοινωνίας	3	5	15
Γ3.Σπατάλη υπέρογκων ποσών	4	3	12

για αντιτρομοκρατία			
Γ4. Επιδείνωση της ανθρώπινης ασφάλειας	5	5	25
Γ5. Υποβάθμιση διεθνούς εικόνας	2	4	8

Πίνακας 6 Μήτρα κινδύνων από πόλεμο πρόκλησης

Αντίκτυπος

Πιθανότητα Εκδήλωσης	Ελάχιστος (1)	Μικρός (2)	Σοβαρός (3)	Πολύ Σοβαρός (4)	Καταστροφικός (5)
Σπάνιο (1)					
Απρόσμενο (2)					
Πιθανό (3)				Γ3	
Σύνηθες (4)		Γ5		Γ1	
Βέβαιο (5)			Γ2		Γ4

4.3 Σύγκριση επιπτώσεων από τις στρατηγικές τρομοκρατίας

Αναλύοντας τους κινδύνους από τις στρατηγικές των τρομοκρατών, όπως αυτές παρουσιάστηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια, παρατηρήθηκε πληθώρα επιπτώσεων για τα κράτη σε όλους τους τομείς. Αν και οι στρατηγικές των τρομοκρατών επιτυγχάνονται με διαφορετικά μέσα και τακτικές κάθε φορά, οι επιπτώσεις που προκύπτουν για τα κράτη είναι κοινές και αφορούν συγκεκριμένους τομείς. Αυτοί οι τομείς είναι της οικονομίας, της πολιτικής, της ανθρώπινης ασφάλειας, της ψυχολογίας, της κοινωνικής συνοχής και των διεθνών σχέσεων. Παρόλο που η τρομοκρατία ανεξαρτήτως στρατηγικής εμπεριέχει κοινούς

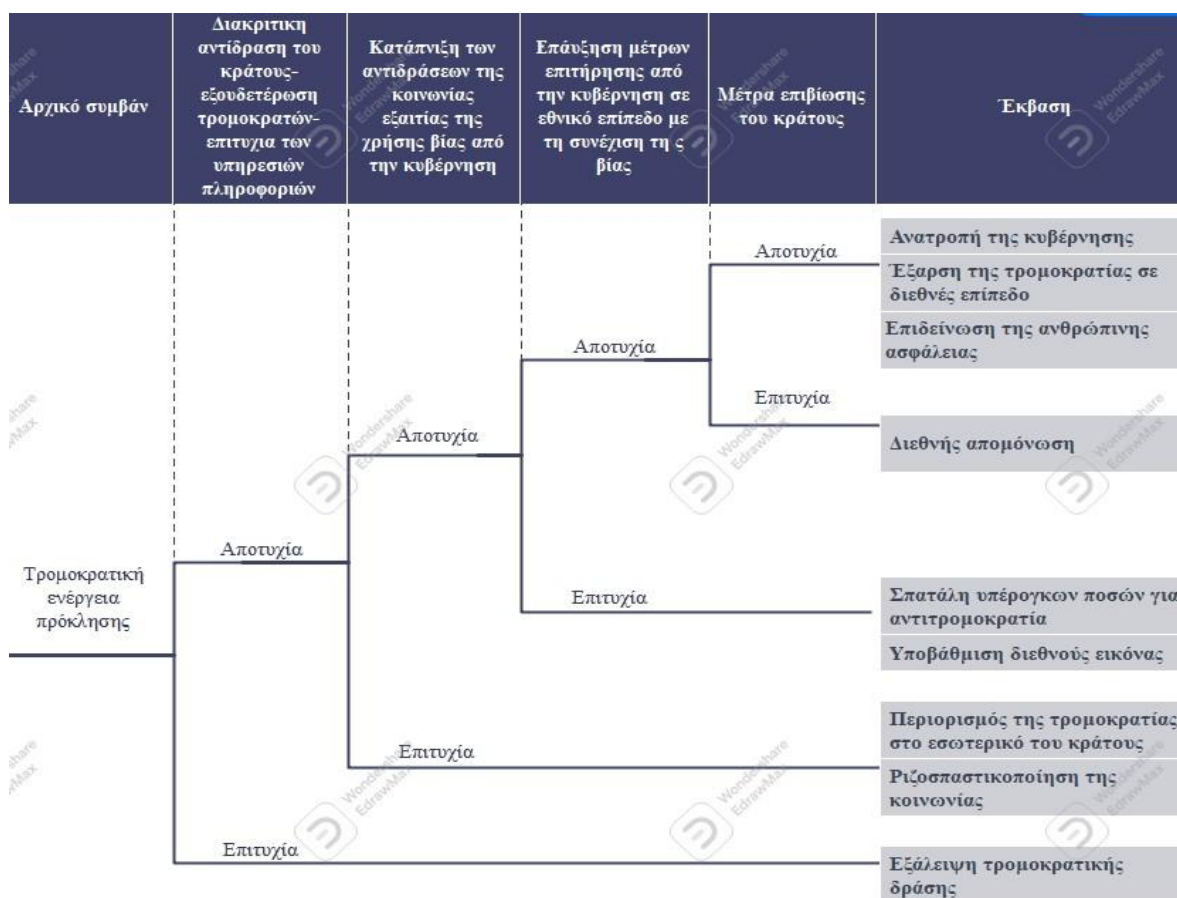
κινδύνους στους παραπάνω τομείς, η σημαντικότητα τους ποικίλει κάθε φορά, καθώς διαφοροποιείται η πιθανότητα εκδήλωσης τους και σε μεμονωμένες περιπτώσεις, ο αντίκτυπος.

Συγκρίνοντας τις μήτρες κινδύνου των τριών στρατηγικών της τρομοκρατίας διακρίνεται πως η στρατηγική της πρόκλησης έχει τους περισσότερους κινδύνους που χρήζουν άμεσης αντιμετώπισης από τα κράτη, σε αντίθεση με τις άλλες στρατηγικές που παρατηρούνται κίνδυνοι με χαμηλότερη σημαντικότητα .Ο πόλεμος της φθοράς ωστόσο κρύβει κινδύνους που χρήζουν άμεση αντιμετώπιση αλλά και κάποιους μειωμένης σημαντικότητας, συνεπώς συγκαταλέγεται στις πιο επικίνδυνες μορφές τρομοκρατίας αλλά όχι η επικινδυνότερη. Σε αντίθεση, ο πόλεμος του εκφοβισμού επεκτείνεται σε ένα φάσμα κινδύνων μέτριας επικινδυνότητας, με επιπτώσεις σε τομείς που δεν ενδέχεται να προκαλούν καταστροφικές συνέπειες στα κράτη. Φαίνεται πως η στρατηγική της πρόκλησης εφαρμόζεται με τέτοιο τρόπο, που έχει τις πιο καταστροφικές επιπτώσεις για τους τομείς της ασφάλειας, της οικονομίας και της πολιτικής σε σχέση με τις άλλες τρομοκρατικές δράσεις, συνεπώς αποτελεί και την επικινδυνότερη στρατηγική.

4.4 Δένδρο γεγονότων

Στο παρακάτω δένδρο γεγονότων θα εξεταστεί ο κίνδυνος εκδήλωσης τρομοκρατικής ενέργειας που αποσκοπεί στην πρόκληση της κυβέρνησης, ώστε να αξιολογηθεί αν το κράτος έχει τις δυνατότητες να περιορίσει την δράση των τρομοκρατών ακόμη και αν αντιδράσει αρχικά με υπέρμετρη χρήση βίας. Μέσα από αυτή την περιπτωσιολογική μελέτη θα καθοριστούν οι πιθανές εκβάσεις της τρομοκρατικής δράσης ώστε να καθοριστεί μία μήτρα κινδύνων για τα κράτη από παρόμοιες στρατηγικές.

Πίνακας 7 Δένδρο γεγονότων

Σύμφωνα με τους Kydd and Walter, για να αντιμετωπιστεί επιτυχώς η στρατηγική της πρόκλησης πρέπει το κράτος να προχωρήσει σε διακριτική εξουδετέρωση των τρομοκρατικών ομάδων σε συνεργασία με τις υπηρεσίες πληροφοριών ώστε να αποφευχθούν οι παράπλευρες απώλειες και η κλιμάκωση της βίας (Kydd and Walter 2006, σελ 115). Αν επιτευχθεί αυτό, κάτι που φαντάζει αρκετά δύσκολο, το κράτος θα επιτύχει την εξάλειψη της τρομοκρατίας, τουλάχιστον της τρομοκρατικής δράσης που στοχεύει στην πρόκληση της κυβέρνησης. Αν η κυβέρνηση αντιδράσει με υπέρμετρη χρήση βίας έναντι των πολιτών, τότε θα προκληθούν μεγάλες αντιδράσεις από πλευράς κοινωνίας που θα

οδηγήσουν στην ριζοσπαστικοποίηση της καθώς και στην συνέχιση της τρομοκρατικής δράσης στο εσωτερικό του κράτους. Στην περίπτωση που η κυβέρνηση δεν καταφέρει να περιορίσει τον κοινωνικό διχασμό και τις αντιδράσεις των πολιτών, τότε θα επαυξήσει τα μέτρα επιτήρησης και τη χρήση βίας, κάτι που κρύβει τους κινδύνους της σπατάλης υπέρογκων ποσών αλλά και της υποβάθμισης της διεθνούς εικόνας.

Στο τελευταίο και ακραίο σενάριο όπου οι τρομοκράτες θα έχουν κερδίσει την στήριξη μέρους της κοινωνίας και το κράτος θα αντιδρά με υπέρμετρη χρήση βίας ώστε να επαναφέρει την τάξη, οι πιθανές εκβάσεις θα έχουν αρνητικά αποτελέσματα σε κάθε περίπτωση. Αν οι κρατικές κινήσεις πετύχουν, αυτό θα έχει επιτευχθεί με το τίμημα της διεθνούς απομόνωσης. Στην αντίθετη περίπτωση που δεν πετύχει η καταστολή, ενδέχεται η τρομοκρατική δράση να οδηγήσει στην ανατροπή της κυβέρνησης και στην εξάπλωση της σε διεθνές επίπεδο, καθώς και στην επιδείνωση της ανθρώπινης ασφάλειας. Αυτοί αποτελούν τους μεγαλύτερους κινδύνους για τα κράτη, συνεπώς η ακραία χρήση βίας απέναντι σε προκλητικές ενέργειες δεν αποτελεί την πρώτη λύση για τα κράτη. Σε κάθε περίπτωση παρατηρείται ότι οι εκβάσεις από ένα σενάριο μίας ενέργειας στο πλαίσιο της στρατηγικής της πρόκλησης, είναι καταστροφικές, κάτι που δικαιολογεί ότι η στρατηγική της πρόκλησης αποτελεί την επικινδυνότερη μορφή τρομοκρατίας και πρέπει να αντιμετωπίζεται με διακριτικότητα και με χειρουργικές ενέργειες.

5 Συμπεράσματα

Στην παρούσα εργασία πραγματοποιήθηκε ανάλυση των στρατηγικών της τρομοκρατίας όπως αυτή παρουσιάζεται στο κείμενο των Kydd and Walter καθώς και των κινδύνων που ενδέχεται να αντιμετωπίσουν τα κράτη από την επιτυχημένη εφαρμογή της. Διαπιστώθηκε ότι η τρομοκρατία είναι πολυδιάστατη και παρόλο που διαφοροποιείται από το παρελθόν, οι τομείς που αυτή επηρεάζει παραμένουν οι ίδιοι αλλά σαφώς διευρυμένοι. Οι τρομοκρατικές οργανώσεις χρησιμοποιούν ως εργαλεία τις στρατηγικές του εκφοβισμού, της πρόκλησης, της φθοράς, της πλειοδοσίας και της εμπόδισης ώστε να πετύχουν τους σκοπούς τους, αλλά διαφοροποιούνται κάθε φορά ανάλογα με το υπόβαθρο και την προέλευση αυτών των οργανώσεων. Για το λόγο αυτό, τα κράτη πρέπει να είναι σε θέση να διαμορφώνουν την πολιτική τους με τέτοιο τρόπο ώστε να μην κλιμακώνουν τη βία που ενδέχεται να προκαλέσει πλήγμα στην ανθρώπινη ασφάλεια.

Με την λεπτομερή ανάλυση των τρομοκρατικών δράσεων μέσα από γεγονότα του παρελθόντος και της μεγάλης σχετικής βιβλιογραφίας, δύναται να αντιμετωπιστούν μελλοντικές τρομοκρατικές ενέργειες. Μέχρι στιγμής η αντιμετώπιση του φαινομένου φαντάζει δύσκολη, διότι τα κράτη εστιάζουν στην πάταξη της τρομοκρατίας όταν αυτή εμφανίζεται και όχι εις βάθος με την αναζήτηση των αιτιών εμφάνισης της. Αν τα κράτη προσανατολιστούν στο να προσδιορίσουν μηχανισμούς αντίδρασης που δεν θα προκαλούν την έξαρση της τρομοκρατίας ή δεν θα κατευθύνουν την κοινωνία στη στήριξη των τρομοκρατικών οργανώσεων, οι επιπτώσεις θα είναι λιγότερο επίπονες. Επίσης, με τη χρήση εργαλείων διακινδύνευσης αναλύθηκαν όλοι οι κίνδυνοι από τις επιπτώσεις της τρομοκρατίας ώστε να αντιμετωπιστούν πρωτίστως αυτοί που οδηγούν τα κράτη στα χειρότερα σενάρια. Μέσα από την εργασία διαπιστώθηκε πως οι τομείς της οικονομίας, της ανθρώπινης ασφάλειας και της πολιτικής είναι αυτοί που δέχονται τα μεγαλύτερα πλήγματα από την τρομοκρατική δράση. Παρόλο που οι τρομοκρατικές στρατηγικές διαφοροποιούνται μεταξύ τους ως προς τον τρόπο δράσης, φαίνεται πως τα αποτελέσματα για τα κράτη είναι παρόμοια καθώς οδηγούν στην επιδείνωση της οικονομίας, την αλλαγή της πολιτικής κατάστασης, τις ανθρώπινες απώλειες, την διεθνή απομόνωση και τις ψυχολογικές συνέπειες για τον πληθυσμό.

Η στρατηγική της πρόκλησης είναι αυτή που αποτελεί την επικινδυνότερη στρατηγική, καθώς αν πετύχει ενδέχεται να έχει τον μεγαλύτερο αντίκτυπο για το κράτος που πέφτει θύμα των τρομοκρατών. Αυτό συμβαίνει διότι η πρόκληση στοχεύει στα αντίποινα των κυβερνήσεων και στον επηρεασμό της κοινωνίας, κάτι που είναι πολύ πιθανό να συμβεί μετά από ένα τρομοκρατικό χτύπημα. Με την χρήση του δένδρου γεγονότων σε ένα σενάριο που εντάσσεται στην στρατηγική της πρόκλησης, διαπιστώθηκε πως η χρήση βίας από την κυβέρνηση για αντιμετώπιση του συμβάντος είναι λάθος επιλογή καθώς προκαλεί την

έξαρση της τρομοκρατίας αντί να την καταστείλει, σε όποια φάση και αν αυτή ασκείται. Συνεπώς πρέπει τα κράτη να βρουν άλλους τρόπους να περιορίσουν το φαινόμενο, όπως την αξιοποίηση των υπηρεσιών πληροφοριών ή την ισχυροποίηση των οργάνων της δικαιοσύνης.

Το σημαντικότερο συμπέρασμα της εργασίας αποτελεί το γεγονός ότι ο τομέας της διακινδύνευσης σε συνδυασμό με την βιβλιογραφία που ήδη υπάρχει μπορεί να δώσει λύσεις σε θέματα αντιτρομοκρατίας και αντιμετώπισης μελλοντικών γεγονότων. Με αυτόν τον τρόπο δύναται να περιοριστούν για τα κράτη η σπατάλη υπέρογκων ποσών, οι ανθρώπινες απώλειες και η απειλή γενικότερα προς την δημοκρατία. Συνοψίζοντας, η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας πρέπει να αποτελεί την ύψιστη προτεραιότητα για τα κράτη ώστε να επιτευχθεί η προστασία της ανθρώπινης ζωής, η διαφύλαξη των αξιών και η συνεργασία των διεθνών εταίρων σε όλους τους τομείς.

6 Κατάλογος Πηγών

- Abadie, A., & Gardeazabal, J. (2008). Terrorism and the world economy. *European economic review*, 52(1), 1-27.
- Alonso, R., & Reinares, F. (2005). Terrorism, human rights and law enforcement in Spain. *Terrorism and Political Violence*, 17(1-2), 265-278.
- Awan, I., & Blakemore, B. (2016). *Policing cyber hate, cyber threats and cyber terrorism*. Routledge.
- Bac, D. P., Bugnar, N. G., & Mester, L. E. (2015). Terrorism and its impacts on the tourism industry. *Revista Română de Geografie Politică*, 1, 5-11.
- Bloom, M. M. (2004). Palestinian suicide bombing: Public support, market share, and outbidding. *Political Science Quarterly*, 119(1), 61-88.
- Bueno de Mesquita, E., & Dickson, E. S. (2007). The propaganda of the deed: Terrorism, counterterrorism, and mobilization. *American Journal of Political Science*, 51(2), 364-381.
- Crenshaw, M. (Ed.). (2010). *The consequences of counterterrorism*. Russell Sage Foundation.
- Crenshaw, M. (2011). The debate over 'old'vs.'new'terrorism. *Jihadi Terrorism and the Radicalisation Challenge. European and American Experiences*, 57-68.
- Dixon, M., & Lawson, G. (2022). From revolution and terrorism to revolutionary terrorism: the case of militant Salafism. *International Affairs*, 98(6), 2119-2139.
- Forest, J. J., & Salama, S. (2008). Jihadist tactics and targeting. *Jihadist and weapons of mass destruction: A growing threat*.
- Ganor, B. (2005). Terrorism as a strategy of psychological warfare. *Journal of aggression, maltreatment & trauma*, 9(1-2), 33-43.
- García, C. (2018). The strategic Communication power of terrorism: The case of ETA. *Perspectives on Terrorism*, 12(5), 27-35.
- Goodson, L. (2002). Anti-Modernist Islam: Understanding Taliban Treatment of Women.
- Goodson, L. P. (2001). Perverting Islam: Taliban social policy toward women. *Central Asian Survey*, 20(4), 415-426.
- Gofas, A. (2012). 'Old'vs.'New'Terrorism: What's in a Name?. *Uluslararası İlişkiler/International Relations*, 17-32.
- Harmon, C. C. (2001). Five strategies of terrorism. *Small Wars and Insurgencies*, 12(3), 39-66.
- Hasisi, B., Alpert, G. P., & Flynn, D. (2009). The impacts of policing terrorism on society: Lessons from Israel and the US. In *To protect and To serve* (pp. 177-202). Springer, New York, NY.
- Heymann, P. B. (2001). Dealing with terrorism: An overview. *International Security*, 26(3), 24-38.
- Hutchinson, M. C. (1972). The concept of revolutionary terrorism. *Journal of Conflict Resolution*, 16(3), 383-396.
- Hoffman, B. (1993). Terrorist targeting: tactics, trends, and potentialities. *Terrorism and Political Violence*, 5(2), 12-29.

- Jackson, A., & Weigand, F. (2019). The Taliban's war for legitimacy in Afghanistan. *Current History*, 118(807), 143-148.
- Jones, S. G., Doxsee, C., & Harrington, N. (2020). The tactics and targets of domestic terrorists. Center for Strategic and International Studies (CSIS), <https://www.jstor.org/stable/resrep25655>
- Kydd, A. H., & Walter, B. F. (2006). The strategies of terrorism. *International security*, 31(1), 49-80.
- Laqueur, W. (2017). *A history of terrorism*. Routledge., New York
- Lake, D. A. (2002). Rational extremism: Understanding terrorism in the twenty-first century. *Dialogue IO*, 1(1), 15-28.
- Lum, C., Kennedy, L. W., & Sherley, A. J. (2006). The Effectiveness of Counter-Terrorism Strategies: Campbell Systematic Review Summary. Στο Campbell systematic reviews, 2(1), 1-50.
- Nemeth, S. (2014). The effect of competition on terrorist group operations. *Journal of Conflict Resolution*, 58(2), 336-362.
- Nyadera, I. N., & Bincof, M. O. (2019). Human security, terrorism, and counterterrorism: Boko Haram and the Taliban. *International Journal on World Peace*, 36(1), 4-15.
- Nobel-Konig, L. Is Terrorism Effective? Examining Terrorism Strategy in Achieving Political Goals. *ral C rossroad*, 278.
- Reiter, A. G. (2015). Does spoiling work? Assessing the impact of spoilers on civil war peace agreements. *Civil Wars*, 17(1), 89-111.
- Schmid, A. P. (2012). The revised academic consensus definition of terrorism. *Perspectives on Terrorism*, 6(2).
- Τζιφάκης, Ν., Φακιολάς, Τ.Ε.(2016) Η έννοια της Ασφάλειας στην Θεωρία των Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα:Εκδόσεις Σιδέρη